١٦ی ئۆکتۆبەر، لە نێوان خیانەت و دیانەتدا… کامیار سابیر

چەمکی خیانەت(treason) چەمکێکی ئاڵۆز و پڕ ئارێشەیە لە ڕووی مێژوویی، سیاسیی، فەرهەنگیی، کولتووریی و مەعریفییەوە. هەر وڵات و دەسگا و ئۆرگانێک، هەر ناوەند و حیزب و کەسایەتییەک، بە گوێرەی بەرژەوەندییەکانی خۆیان، تەشریح و تەئویلی دەکەن. لێرەدا، قسەمان لەسەر ١٦ی ئۆکتۆبەری ٢٠١٧ەیە کە لە دوای ریفراندۆمە ڕاسپێردراوەکەی دەسگای میتی تورکیاوە، خانەقین بە کەرکوک، تەسلیم بە هێزەکانی دەوڵەتی عێراق کرانەوە و پێشمەرگەکانی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان، پاشەکشەیان کرد. لە کەرکوکیشەوە بۆ شەنگال و موصڵ، پارتیی پاشەکشەی کرد. لەبەرامبەریشدا، پارتیی و ئۆردووی نەتەوەیی و نەژادیی و طائیفییەکانی کورد، هاوکات، تەواوی ئەوانەی دیانەتی کوردایەتییان، وەکو عەقیدەیەکی سیاسیی و ئایدیۆلۆژیایەکی ئایینیی وەرگرتووە، لێکدا لێکدا، ١٦ی ئۆکتۆبەر بە خیانەت لە قەڵەم دەدەن. بە واتایەکی تر، هەموو ئەوانەی دیانەت و مەغزی سیاسیی و ئایدیۆلۆژییان، کوردایەتییە، چەند خۆ بە نەیاری پارتیی و یەکێتیی و دەسەڵاتی چەتەگەریی هەرێمیش بزانن، بە ئیرادیی و بە لائیرادیی، هەر دەکەونەوە، بەرەکەی (پارتیی) و ئەجێندا پانتورکییەکانی ئەردۆغانەوە؟

کەمێک گەڕانەوە بۆ دواوە، باشتر یارمەتییمان دەدات تا لە ئەدەبیاتی بەتاڵەی کوردایەتیی و تەواوی ئەو عەمالەتە ئیقلیمییانەی بە ناوی شۆڕشەوە کراون، حاڵیی ببین و لە جەوهەری ئەم بە فیکریی و ئەم عەقیدە گەڕوگولە، بگەین. لە باری فیکریی و کولتوورییەوە کە تەخوین لە ناو کورددا بە گشتیی و کوردستانی عێراق بە تایبەتیی، بڕەوی هەیە، هۆکارەکەی ئەوەیە لە ڕووی فیکریی، مەعریفییە و ئەخلاقییەوە (لێرەدا مەبەست لە مۆڕاڵ = Moral ە)، ڕۆشنبیران، سیاسییە وردەکارەکان و نوخبە ئینتەلێجێنسیاکانی کورد، جورئەتی سیاسیی و فیکرییان نەکردووە کە خۆیان لە قەرەی ئەم چەمکانە بدەن و سەروگوێلاکی بکوتنەوە. ئەم گرووپانە، بە درێژایی صەد ساڵەی رابردووی حەرەکەی قەومیی کوردیی، هەمیشە لە تەخوین ترساون، یان تێرۆرایز کراون بۆ ئەوەی لەسەر ئەم ئەدەبیاتە ڕەشەکییە، قسەیەکی جدیی، نەکەن.

هاوکات، لە باری مۆڕاڵییشەوە(لێرەدا مەبەست لە مۆڕاڵە = Morale

ە)، دەکرێ بگوترێ لە کوردستانی عێراقدا، هیچ کەسێ بەلای ئەوەدا نەچووە کە پێچەوانەی ماشێنی ئەعلامیی تەخویین، بووەستێتەوە! جەخت لەوە بکرێتەوە کە مۆڕاڵ، بە ئای درێژ، مەبەست لە باوەڕبوون بە خۆ، دیسپلینی فیکریی، سیاسیی و مەعریفیی،حەماسی عەقڵانییبوون، نەهجی واقیعییبوون، رۆحییەتی تێگەیشتن، ثەقافەت و گەشبیینیی سیاسیی، دەگەیەنێت. لە کاتێکدا، مۆڕەڵ (بە ئەی خڕ)، فەضیڵەتی ئەو بییروباوەڕەیە کە چاکە و خراپەی سیاسیی، کۆمەڵایەتیی…تاد، نیشان دەدات. لە کۆنتێکستی سیاسیی و فیکرییدا، لە کوردستانی عێراقدا کە پارتیی و ماڵی بارزانیی، رابەرایەتیی حەرەکەی سیاسیی "کورد" کەوتووەتە دەستیان و ئەم بیزنسەیان قۆرغ کردووە، بە دەرەجەی یەکەم ئەم فیاسکۆ مێژووییە، بۆ فەشەلی هەمزە عەبدوڵا، ئیبراهیم ئەحمەد، تاڵەبانیی، کۆمەڵە و ئارام، نەوشیروان موصطەفا، چەپەکان و ئیسلامییەکان، دەگەڕێتەوە کە بە هەموویان، بەڵێ هەموویان بەسەریەکەوە، نەیانتوانیوە، مەشروعێکی سیاسیی و فیکریی جیاوازتر لە چەتەگەریی و عەمالەتی ئیقلیمیی-کوردایەتیی، تەبەنیی بکەن، بگرە تا ئێستایش، شەڕی ئەوە دەکەن کە کوردایەتیی ئۆریجناڵ و رەسەن، تەبەنیی بکەن! هاوکات ریفراندۆمەکەیش، سەنگی مەحەکە کە ئیسلامییەکان و چەپەکان، چۆن سەروقون، لە زێرابەکانی ناسیۆنالیزمی نەوت و سەربەخۆییە قوبرصییە ئەفسوناوییەکەدا، باسکی ئایدیۆلۆژییان، لێدەدا؟

کەرکوکمان دۆڕاند و داگییرکرایەوە! ٥١٪ی خاکی کوردستانمان لە دەست دا(کە درۆیەکی گەورەی جیۆگرافیی و سیاسییە)! ئەمانە خورافاتی ئەو مێنتاڵیتییە نەخۆش و مۆڕاڵە زەلیلەیە کە ز□ر□ب□ی هەرە زۆری لایەنگرانی ناسیۆنالیزمی نەژادیی کوردیی، لە ماوەی سێ ساڵی رابردوودا، دەرخیان کردووە و دەیڵێن و دەینووسن و هەزار بارەی دەکەنەوە. مەگەر کەرکوک و شەنگال و خانەقین، بەپێی دەستوری عێراق، بە رەزامەندیی حیزبە کوردیی و سیاسییە کوردەکان، ناوچەی جێناکۆک نیین؟ بە هۆی هەلومەرجێکی عەسکەریی و هاتنی داعشەوە، هێزی پێشمەرگەی یەکێتیی و پارتیی، کۆنترۆڵیان نەکرد، دوای داعش، دەبووایە بکشێنەوە، کە بەهۆی تیجاڕەتی نەوت و بیزنسنی گەورەوە، نەکشانەوە، بە زەبری هێز، دەبێت هێزە عێراقییەکانی دەوڵەتی فیدراڵ، بە یارمەرتیی ئەمێریکا، کۆنترۆڵی بکەنەوە، وەکو کردیان. کشانەوەی هێزەکانی یەکێتیی، خراپییەکەی لەوەدا بوو، تەنسیقێکی ژێربەژێریان لەگەڵ رایەڵەکانی حکومەتی عێراق و حەشدی شەعبیی کردبوو، جورئەتیان تێدا نەبوو بە ئاشکرا، داکۆکیی لە ئیتیفاقییەی کشانەوەکە بکەن، هاوکات، جورئەتیان تێدا نەبوو، روو بە رای گشتیی

و تەنانەت روو بە هێزەکانی خۆیشیان بیکەن، کشانەوەیەک بە قونە
شەی لەرە و لەوێ، زیاتر لە سیناریۆی تەکشان دەچوو، تا بە
کشانەوە دەگات و دەیان پێشمەرگەی هەژار و بە پارەیشان، کرد بە
قوربانیی، بە ئەوەی سیناریۆکەیان، تەمریر بکەن.

بەدەر لەوەی قیادەی پارتیی لە ژێر فشاری عێراق و ئێران و
ئەمەریکادا بوو، خۆی ڕەزامەندیی نیشاندابوو لە کەرکوک بکشێتەوە،
خۆیشی لە شەنگال کشایەوە، کەچیی دوو طەڵقە تەنوورەی پردەیان
کردووە بە داستانەکی ئەفسانەیی پڕ لە فشەی عەسکەریی، گوایە ئەوان
موقاوەمەتیان کردووە و یەکەتیی لە کەرکوک قوچاندوویەتی و
خیانەتیان لە ریفراندەم و دەستکەوتەکانی گەلی کورد، کردووە؟
بەدەر لەوەی ریفراندەم، خۆی لە خۆیدا، گەورەترین خیانەتی سیاسیی
و مێژوویی بوو، بە پلانی موخابەراتی ئیقلیمیی(بە تایبەتیی
تورکیا)، بەڕێوەچوو، بە ئەوەی ئەگەر سەری گرت، کۆنترۆڵی کەرکوک
لە دەست حەلیف و ڕەدیفەکەکانی تورکیادا بێت(پارتیی، بەرەی
تورکمانیی و داعش)، ئەگەر سەریشی نەگرت، ئەوە کۆنترۆڵی کەرکوک لە
ژێر دەستی یەکەتیی دەردەهێنرێت و تەسلیمی هێزە عێراقییەکان،
دەکرێتەوە و باڵانسی هێز، لە هەرێم هەر لای پارتیی دەمێنێتەوە!

جەبانیی و بە روئییەیی قیادییە کۆن و نوێکانی یەکەتیی، لەوەوە
سەرچاوە دەگرێت، تا ئەم ساتەیش دوو (کادیر، نووسەر، رانتخۆر و
سیاسیی) ئەم حیزبە، جورئەتیان نەکردووە، تەنانەت، وتارێک بنووسن،
سەمینارێک بکەن و کۆڕێکی جەماوەریی و مەدیایی بکەن، بە ریزەکانی
خۆیان و خەڵکی کوردستانی باس بکەن کە ١٦ ی ئۆکتۆبەر نەک هەر
خیانەت نییە، بەڵکو کارێکی عەقڵانیی زۆر باش بوو کە شاری کەرکوکی
لە وێرانبوون، پاراست. هاوکات، هەموو هێزی سیاسیی ئەم قیادییە
نوێیانەش، بە ئەوەی لەو کونانە بێنە دەرەوە کە تێخوینەکانی
کوردایەتییەکەی پارتیی، تێی پەستوون، ئەوەیە جوێن بە پارێزگاری
کەرکوک دەدەن و قۆندەرەی منداڵە شەهید، بە حەماسی سەر
مایکرۆفۆوە، لە دەمی دەپێستن! هەموو ئەمانەیش، نیشانەی ئەوەیە،
نە یەکەتیی، نە گۆڕان و نە هەموو نەتەوەییەکانی تری کورد، لە
باری فیکریی، ئایدیۆلۆژیی و مۆڕاڵییەوە، نەک هەر جیاوازییان
نییە، بەڵکو هەمان مۆڕەڵ و م□□ا□□ی پارتییان هەیە و هەمان
مەکینەی کوردایەتییان، لە بەستراوە. بەڕاستییش، جیاوازیی
یەکەتیی و پارتیی، تەنیا ئەوەیە کە وەکو دوو باندی مافیایی،
کامیان زۆرتر دەدزن، کامیان باشتر عەمالەتی ئیقلیمیی دەکەن و
کامیان زۆرترین سەرمایەگوزاریی و بیزنس، لەسەر ئاییندە، گیرفان،

قوت و تەندروستیی خەڵکی کوردستان، دەکەن؟

حکومەتی فیدراڵ و هێزە عێراقییەکان، مافێکی قانونیی و دەستوریی و سەروەرییە کە کۆنترۆڵی کەرکوک بکەنەوە، بە تایبەتییش پاش قەشمەرییاتی ریفراندۆمەکەی میتی تورکیا، بەڵام ئەوەی کە زۆر جێگەی ناسۆریی فیکریی و مەعریفییە، ئەوەیە کە زامەکانی ئەم جەهلە کولتووریی و سیاسییە، بەردەوام بۆ خوڕواکی دیانەتی کوردایەتیی، زاخاو دەدرێتەوە. تەواوی مەبە نەتەوەیی و نەژادییەکان، پێیانوایە ئەگەر کەرکوک لە ژێر دەستی دزەکانی پارتیی و یەکێتییدا بووایە، ئەگەر لە ژێر دەستی کۆمپانیاکانی پارتیی و یەکێتییدا بووایە و نەوتی کەرکوک بۆ ئەجێنداکانی تورکیا و مافیاکانی کوردایەتیی، بەگەڕ بخرایە، ئەوە شتێکی زۆر باش و موقەدەس بوو! چونکە بە دەست کوردەوەوە! بوو. بەدەست کوردی مورتەزیقەی سەر بە تورکیاوە بێت، قەیدی نییە، بەس نابێت بە دەست حکومەتێکی ڕەسمیی و دەستورییەوە بێت کە ناوی دەوڵەتی عێراقە و کورد خۆیشی تێیدا، بەشدارە. بەڕاستیی ئەم مەهزەلە عەقڵیی و فیکرییە بەس لە ناو ئیستیحماری نوخبەکانی کوردایەتییدا، توانای خۆگەوزاندنی هەیە و لە هیچ کۆنتێکستێکی تردا بە زمانە بیانییەکان، جێگەی نابێتەوە کە بڵێی حکومەتی فیدراڵ، کۆنترۆڵی شارێکی کردووە، ئەوە خیانەتە، یان بگوترێ حکومەتی فیدراڵی عێراق، شاری کەرکوکی داگییر کردووە!

ئەوەی حکومەتەکەی پارتیی و ماڵەی بارزانیی لەم چەند ڕۆژەی رابردوویشدا کردیان، بەوەی کە شەنگال، تەسلیمی هێزە عێراقییەکان دەکەنەوە و جەختیش لەوە کراوەتەوە کە لایەنگرانی پەکەکە دەبێ دەربکرێن، ڕێک ڤێرژنێکی نوێیە لە عەمالەتی ئیقلیمیی کە پارتیی بۆ تورکیای دەکات، بەڵام حەماقەتی سیاسیی یەکێتیی و گۆڕان و هێزەکانی تر لەوەدایە، ناتوانن بە یەک پارەگرافیش، چوار رستەی موفیدی سیاسیی و فیکریی، لەسەر ئەم رادەستکردنەوەیە بڵێن، چونکە هیچیان پێ نییە و خۆیشیان مەکینەی کەراندنی کوردایەتییان، لە بەستراوە.
زۆرینەی خەڵکی کەرکوک، بە کوردیشەوە، وێڕای ئەوەی پارێزگارێکی شۆڤینیی عەرەب(کە دەستی پارتیی و تورکیایە) دەسەڵاتی هەیە، ئێستایان پێ باشترە لە سەردەمی تەقینەوە، تێرۆرکردن و باندە مافیاییەکانی داعش، پارتیی و یەکێتیی کە لە کەرکوکدا بوون. ئەمە لە کاتێکدایە، ئەم دوو حیزب و دوو بنەماڵەیە، زۆربەی هەرە زۆری خاکی هەرێمی کوردستانیان بە ژێرخان و سەرخانەوە لەسەر کۆمپانیاکانی نزیک خۆیان، قۆرغکردووە و بە هەموو مێژووی

دروستبوونی دەوڵەتی عێراق، ئەوەندەی دە ساڵی پارتیی و یەکێتیی، داگیرکارییان لە خاکی کوردستانی عێراقدا نەکردووە. بێ چاووڕوویی ئەمانە، بێ مۆرەڵیی و بێ مۆڕاڵیی ئەمانە، گەیشتووەتە ئاستێک، کوردستانی عێراق بە گشتیی و هەولێر و دهۆک بە تایبەتیی، بوونە بە موستەعمەرەیەکی تورکیی و لە رووی ئابووریی و عەسکەریی و ئەمنییەوە، داگیرکراون، کەچیی، هۆرەی نەتەوەییبوون، بۆ کەرکوک دەچڕن و بۆی دەکڕوزێنەوە و گاڕانێکی گەورەی ئەکادیمیی و نوخبەی هەزیلی کوردییش، لێکدا لێکدا دەڵێن ١٦ی ئۆکتۆبەر، خیانەت بوو!

سەرەنجام، ئەگەر شتێک هەبێ ناوی خیانەت بێت، ئەوە دیانەتی ئەم کوردایەتییە و تەواوی ئەو حیزبانەیە کە لەو فەلەکەدا دەسووێنەوە، بە درێژایی ٧٠ بۆ ٨٠ ساڵە، وێڕای ئەوەی خیانەت لە قەضییەی سیاسیی کورد دەکەن، وێڕای ئەوەی گەورەترین ب□حورم□تیان بە کەرامەتی ئینسانی کورد و قەضییەکەی کردووە، بەڵکو بیزنسی سیاسیی و ئابووریيشی پێوە دەکەن. زۆربەیان بوون بە میلیاردێر و رائیدەکانی کوردایەتییش، بە باش و خراپیانەوە، بە درێژایی چەندین دەیەیە، عەمیل و مورتەزیقەی وڵاتە ئیقلیمییەکانن، بۆ قیادەی نوێی یەکێتییش، واقیع ئەوەیە کە خیانەت لە خەڵکیی کوردستانیش دەکەن، لە کاتێکدا خۆیان شەریکی گەورەی ئەم هەموو دزیی و تاڵانییەی حکومەتەکەی پارتیین، شەریکی فاشیلترین و گ□ند□□ترین حکومەتن لە مێژووی بەشەریدا، وێڕای ئەوەی پارتیی بەردەوام، تەخویینیان دەکات، زۆر بە زەلیلیی و سەرکزییشەوە، نەک هەر براپچووکیان بۆ دەکەن، بەڵکو تەجسیدی بە کەڵەگاییکردن و بە سیمبۆڵکردنی ماڵی بارزانیی و پارتیی، دەکەن.

بەشی 6 گفتوگۆ لەگەڵ نووسەر و روناکبیر سمکۆ محم□د سەبارەت بە دیاردەی کۆچ لەدونیادا …

سمکۆ محم□د: هەژاری فکری رۆژهەڵاتی بوو بەسەرەکیترین هۆکاری کۆچ بوو

بازاڕی ئازاد کۆچبەر و پەناهەندە، وەک کاڵایەکی زیندوو تەماشا دەکات

بەشی شەشەمی گفتوگۆ لەگەڵ نووسەر و روناکبیر سمکۆ محەمەد سەبارەت بە دیاردەی کۆچ لەدونیادا و بەتایبەتی کۆچی کوردان بۆ هەندەران، ئەو بەدەر لە تێڕوانینی باو و گوتراو سەبارەت بەم دیاردەیە، هۆکارە نەگوتراوەکانی درکاندووە و بەستایلێکی نادیاری بازاڕی ئازادی لەقەڵەمداوە.

ئامادەکردنی: عەباس جەمیل جەماو
دەقی گفتوگۆی بەشی شەشەم

پرسیار: تەرمی کۆچ وا لێکدانەوەی بۆ دەکرێت کە هەوڵێکە بۆ دەربازبوون لەو کێشەو گرفتانەی کە مرۆڤ پێوەی لەنیشتیمانی خۆی پێوەی دەناڵێ، جا ئەو کێشانە سیاسی بن یان ئابووری یان کۆمەڵایەتی، لەکاتێکدا ئەمە کۆچی زۆرەملێ و ئارەزوومەندانە و زانستی و پیشەییشمان هەیە، بەگشتی خوێندنەوەی ئێوە چییە بۆ ئەم تەرمە؟

سمکۆ محەمەد: من دەبێ جیاواز لە تێگەیشتنە باوو گشتییەکانی رابردوو قسە بکەم کە لەسەر هۆکارەکانی کۆچکردنی زۆرەملێ و ئارەزوومەندانە کراوە، چونکە شتێک کە باس کراوە و موناقەشە کراوە لۆژیکی نییە دووبارەی بکەینەوە، پێناسە سەرەتاییەکەی ئەو تەرمە کە چەندین رەهەندی جیاوازی هەیە، ئەوەیە کە هەرکەس وڵاتی خۆی بەنائارامی بینی و هەستیکرد جێگەی نابێتەوە یان خۆشگوزەرانی نەماوە و یان ناحەسێتەوە لەسایەی ئەو دەسەڵاتەی حکومەت و کۆمەڵگەکەی، ئەوا ناچارە کۆچ بکات بۆ شوێنێکی ئارامتر، چونکە ئەو شێوە کۆچە، بڕیارێکی نائاساییە لە زەمەنێکی نائاسایی و ناجێگیردا، لەلایەکی ترەوە ئارەزوومەندانەیە لەبەر ئەوەی کەسی کۆچبەر لەنێوان دوو دونیای جیاوازی بەهەشت و جەهەنم، ناچارە یەکێکیان هەڵبژێرێ، ئەویدیکە پاڵنەرێک هەیە کە کەسەکە ناچار دەکات ئەو جوگرافیایە جێبهێڵێت، لەهەردوو بارەکەدا من پێموایە پەیوەندیی راستەوخۆی بە هەژاری فکری ئەو کۆمەڵگە و دەسەڵاتەوە هەیە کە لەو جوگرافیایە دەژین، ئەگەر بەپێچەوانەوە بوایە ئەوا لەبری کۆچ، دەبوو گەشت بکەن بۆ بینینی ئەو فەزایەی کە سیحرەکە لەخەیاڵەی ئەواندا کە جیاوازە لە فەزای رۆژهەڵاتی.
رەهەندێکی دیکەی نیگەتیڤی کۆچ، ئەوەیە کە ئینسان بەهۆی کۆچکردنییەوە، شوناسی خۆی و زمانی و خۆی و ژیانی کۆمەڵایەتی خۆی و کاریگەرییە هەمەلایەنەکانی لەئاستی سیاسی لەکاڵەی لەدەستەدات،

هەموو ئەمانە دەبنە بەشێک لە نامەبوونی تاک لەنێو دونیایەک کە نەدەبەتە نیشتیمانی و نە ئەلتەرناتیڤیشی هەیە، هەڵبەت ئەم باسی کەچە لەکەنەوە هەیە و بەشەوازی ئایدیالیستی و ماتریالیستی قسەی لەسەر کراوە، بۆ نموونە کەچی فەیلەسوفەکان لەترسی دەسەڵاتی سیاسی و ئایینی بووە، کەچی پێغەمبەرەکان و باوەڕدارەکان لە نیشتیمانی خۆیانەوە بۆ جوگرافیایەکی تر، لەترسی توندوتیژی ئایینی و دیسپلینە یاسایی و سیاسیەکانی پێش خۆیان بووە، کەچی گروپە نامەکانی دونیا لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکی تر، وەکو جیپسەکان و هیندییە سوورەکان و هیپییەکان کە خۆیان بە خەڵسک کۆچبەرن و بەوایان بەگەڕێینی کەشوهەواو جوگرافیاوە هەیە، خوایشت و خەڵسکە، بەڵام ئەوانەی کە بەهەکاری زانستی کەچ دەکەن، پرنسیپەکی فکری و ئەخلاقی لەپشتەوەیە و بە مەرامەکی زانستییە، نموونەش کەچی کۆپەرنیکەسە کە بەهەیەوە جیهانی ئاشکرا کرد و گوتی گەی زەوی خەڵ و پان نییە.

ئەگەر کەمەک بچینە دواوە دەبینین کەچ ڕەهەندەکی دیکەی سیاسی هەبووە لەدونیای ڕۆژهەڵاتیدا، مەبەستم ململانەی نەوان نەتەوەی ستەملەکراوو کەڵەنیالیزمە، ئەمە جەنگەکی فکری و فەرهەنگی بەرهەمهەنا کە لەنەو وەڵاتی خۆیان نەدەکرا، بەناچار لەنەو وەڵاتی خودی کەڵەنیالەکان دەکرا، بۆ نموونە کەچی فەلەستینییەکان بۆ هەندەران، بۆ درووستکردنی لەبییەک بوو بۆ پشتگیری کردنی کەشەی فەلەستین، ئەوانەش کە لەمیسر و جەزائیرەوە ڕەشتبوون بۆ ئەوروپا، دیسان هەمان ڕەهەندی هەبوو، بۆ ئەوەبوو کە گەنجەکانیان لەیەک کاتدا دوو ئەرک ببینن، یەکەمیان خۆ ڕزگارکردن بوو لەهەژمووونی کەنتەڕۆڵکردنیان لەدەستی کەڵەنیالیزمی فەرانسی، ڕەهەندی دووەم ئەوەبوو کە هەم لەبی و هەم سەرچاوەی ئابورییەک بن بۆ ئەوانەی لەمیسر و جەزائیر لەژێر هەژمۆونی کەڵەنیالیستی فەرانسی مابوونەوە، ڕەهەندی سێهەم پاراستنی کولتووری خۆیان بوو کە لە ئەوروپا بەرهەمدەهاتەوە، ئافریقییەکانیش نموونەیەکی دیکەی هەمان شەوەی ژیانی سیاسیین، بەڵام ئەوانەی کە لەبولگاریاو چیک و سلۆڤاکیا و ڕۆمانیا کەچیان کردووە لەڕۆژئاوا گیرساونەتەوە، جیاوازییەکی بەرچاویان هەبووە، یەکەم کەشەی چوونیان بەڤیزا نەبوو، چونکە لەرووی جوگرافییەوە هاوبەش بوون، دووهەم لەرووی کولتوورییشەوە مەژووی هاوبەشیان هەبوو، بەیە کەشەکەیان تەنها ئابوری بوو کە ئەمە لەدوای ڕوخانی بلۆکی سەڤیتی کەن بووە مەدەل، چونکە ئابوری بەشەکی زەری لەفەزای ئازادی ئینسان داگیر کردبوو، سەهەم فەبوە نەکردنی ئەو بەناو جیاوازییە وەهمییە بوو کە تەنها ڕاسیزمی بەرهەمهەنا، ئەوەبوو دەرەنجامەکەی لەدوای هاتنە سەرەتختی

دیموکراتە راسیستەکان و شکستی سۆسیال دیموکراتەکان بوو لەزەربەی رۆژئاوا و ئەسکەندەنافیا، بەهەرحاڵ جیاوازییەکە لەشێوەی هاندانی تاکەکاندابوو، نەک تەنها سیاسی و ئابوری، بەڵام ئەوەی لە رۆژهەڵاتی ناوەڕاست و بەتایبەتی لە سوریا و یەمەن و لیبیا و کوردستان لەدوای هاتنی هێزە کۆلۆنیالییەکانی جیهان روویدا، بەلۆژیک و بەعەقڵ و ستراتیژی سیاسی نەبوو، کەچەکی سەپێنراو بوو، بۆیە نەیانتوانی نەلۆبی دروستبکەن، نەوەڵامێک بن بە گۆڕینی شێوازی سیاسەتکردنی دەسەڵاتی نوێ، تەنها شتێک بوو کە جارێکی دیکە فەزای ژیانی سیاسی دووبەرەکی نێوان تایەفەکان ببەنە ئەوروپا، دەرکەوتنی ئەو راسیزمەی کە دواجار لە نەرویژ و سوید و ئەڵەمان بینیمان و بوون بەهەواڵ، باشترین سەلمێنەری ئەو راستیەن کە چۆن خەڵکی ئەم ناوچەیە نەیانتوانیوە بگونجێن لەگەڵ دونیای دەرەوە، لەوەش واوەتر ئەوەیە کە کەمترین رۆژهەڵاتی لەدونیای دەرەوە توانیویەتی دەوری توانای خۆی ببینێت و کە گەڕایەوە وڵاتەکەی خۆی، لەئاستی کۆمەڵایەتیدا تواناکانی رەنگبدەنەوە، بەڵام بە میسری و فەلەستینی و رۆمانی و بولگاری و هەنگاری و مەنگۆلیەکان توانای بەشەری بوو، مەسەلەی لۆبی دروستکردن تەنها لەئیسرائیلیەکان دێت کە لەدوای پاکتاوکردنیان لەلایەن نازییەت و دەسەڵاتی ئوسترالیا و مەسیحیەت و ئیسلام هتد، وەکو تەونی جاڵجاڵۆکە تەواوی سێکتەرەکانی ئابوری و ئەدەب و سیاسەت و بازرگانی یان کۆنترۆڵ کرد، کەڵکیان لەتوانای بیروبۆچوونی داوود بینگوریۆن وەرگرت کە دامەزرێنەری ماسۆنیەتی ئیسرائیل و جوولەکە بوو، کەچی بۆ کوردەکان تەنها چوون بۆ هەندەران ئامانج بوو، ئەمە بەشێکە لەجیاوازییەکانی بەهەندەران بوونی کورد و بەشێک لەعەرەب و ئیسرائیلی و وڵاتانی رۆژئاوای رۆژهەڵاتی کە تائێستاش بەرگری لەشێوەی ژیانی خۆیان دەکەن.

پرسیار: باشە تائێرە قسەت لەسەر مانا و رەهەندەکانی کۆچ کرد، ئەی ئەو کۆچەی کە لەدوای ساڵی 1991 چ بەتاک و چ بەکۆمەڵ روویدا و مافیای جیهانی کەڵکیان لێوەرگرت، ئەمەیان چۆ جودا بکەینەوە، ئایا دەکرێ تەنها گوناحەکە بخەینە ئەستۆی ئەوروپا؟.

سەمکۆ محەمەد: وەزعیەتێک کە لەڕابردوودا خەڵکی رۆژهەڵات تیا گوزەریان کرد. بەتایبەتی لەدوای جەنگە ناوخۆییەکانەوە لەلایەن داگیرکاری ئامریکاوە فەزاکەی گۆڕی، وەزعیەتێکی درێژخایەن و دەڵەقانە بوو، هەم لەئاستی سیاسی و حوکمرانییەتی سیاسی و هەم لەئاستی کۆمەڵایەتیش، بەخوێندنەوەی هەردوو رەهەندەکە هەوڵدەدەم بۆچوونەکانم بەسەر دوو میحوەری جودا لەیەکتر دا بەشی بکەم.

میحوەری یەکەم پەیوەندیی بەجێگیرنەبوونی رەوشی سیاسی و ئابوری ناوچەکەوە گرێدەدەم، ئەمەش وەها فەزایەکی ئەمنی خوڵقاندبوو کە نەک هەر گەنج، بەڵکو تەواوی خەڵکی ناوچەکە بیر لەوە بکەنەوە وڵاتی خۆیان جێبهێڵن و چارەنووسی خۆیان بدەنە دەستی قەدەرێکی نادیارەوە، قەدەرێک بەدەستی قاچاخچی و پیاوانی مافیا و پۆلیسی دەوڵەتانی دراوسێ و رۆژئاوایی و تەنانەت نەتەوە یەکگرتووەکانیش، باشتر وایە کە هەندێ کورت رەهەند نەبین و لەوە تێبگەین کە بەمۆدێلکردنی کۆچ تەنها لەیەک جوگرافیا نەبوو، بەڵکو وەزعیەتێکی ناسرووشتی بوو کە تەواوی ئەو وڵاتانەشی گرتەوە کە لەڕووی سیاسیەوە هاوشێوەی عێراقن و لەرووی ئابوریشەوە دەستکورت کراون و وڵاتە داگیرکار و چ□□س□□کان چاویان تێبڕی بوون. مەبەستم لەدەستکورت کردن ئەوەیە کە وڵاتانی رۆژهەڵات خاوەنی سامانێکی سرووشتی گەورەی وەکو نەوت و گاز و فۆسفات و ئاون، بەڵام هەم دەسەڵاتداران و هەم وڵاتانی زلهێز بە خزمەتی کەمەڵگە و خەڵک بێکاری ناهێنن، بە سەلماندنی ئەم داتایەش لە پەناهەندەی وڵاتانی وەکی ئێران و ئەفغان و ئەمریکای لاتین و میسر و لیبیا و مەغریب و جەزائیر و فەلەستین و سوماڵ و سودان هەندە لەوڵاتانی بەناو سۆسیالیستی کۆن و هتد دەرکەوت، ئەو وڵاتانە لەخۆڕانییە لەو ژینگە سیاسی و ئابوری و کۆمەڵایەتیەدا دەژین، بەڵکو چارەنووسیان بە نەخشەیەکی سیاسی وەکو ئەمڕۆ هەڵگیرابوو کە دواجار یبینیمان، لەحاڵێکدا دەبوو لەگەڵ روخانی سۆڤیەتدا ئەو وڵاتانە بڕوخێن و سیستەمێکی دیکەی ئینسانی لەرووی سیاسیەوە جێگەیان بگرنەوە، بەڵام کە نەروخان، سیناریۆکان بە رۆژێکی وەها دواخران کە رەهەندی جیاوازی هەیە و جەنگێکی درێژخایەنی سێهەمە کە ئێستا بە ڤایرەسی کۆرۆنا خەریکن ئەنجامی دەدەن، بەڵام لەفۆرمێکی دیکەدا کە بەناوی جەنگی بایلۆژی دەکرێ.

میحوەری دووەمی باسەکەمان ئەوەیە کە دیسان بەلەبەر چاوگرتنی وەزعیەتێکی نالەباری وەها کە پەیوەندیی بەجێگیر نەبوونی هەلومەرجی سیاسی ئەو وڵاتانە و باری ئابوریان هەبوو، دەخێکی ڕەخساند کە ئەوروپا لەوساتە وەختەوە کەڵک لەو مەتریاڵە بەشەریە وەربگرێت کە لەدەست ناعەدالەتی وڵاتەکانیان و ترس لەمردن و غیابی یاسا، دەست لەنیشتمان و تەواوی ئەو یادەوەریانە هەڵبگرن کە زەمانێک خۆشیان ویستووە، سەرەنجام بچن لەبەردەم نەتەوە یەکگرتووەکان بەکەیسی جۆراوجۆرەوە داوای پەناهەندەیی بکەن و بژین و بەهەر کارێکی ناشایستە و رەش و نایاسایی ناچارو دەسەنەخواربن، هەڵبەت هەر کەسێک کە پرسی کۆچی لەلا گرنگە دەبێ ئەو داتایانەی لەبەردەستدا بێت کە رێگە خۆشکەرن ئەوروپا بە

پکردنوی بواری کارکردنی دستی کار ک بکرکاری یخرش لقم دردت، ئمش ئوروپا بهاوکاری لگ un پیمانکی ئابوری نهنی ئیمزا بکات، تاکو لرگی ئو رکخراو نودوتیو کک لو کسان وربگرت وکو هزکی کار و دستی کار، لبری ئو هزی پشوتر ک هیبوو، هرچی کرکارک ک پشتر کاری رشی دکرد و بیخ سپی و بکرکاری پل یک لقم بدرن، نموونش کرکارانی کشتوکا و سنعت و کشتیانی بوو ک دواجار بکارکران، رنگ قیرانی ئابوری لناوچی یر باشترین سلمنری ئم بچوونی من بت، بی ئو کش ئابوریان و هایسان ئابوری و برزبوونوی رژی بکاری ل ناوچی دار نابینر، بهر حا ئم نخش سیاسی ئابوری درژخاین، تاکو ئو جگای توانی بردوام بت ک زنگی گینی مدلی سیاست للاین ئامریکاو ب هموو جیهان لدرا و بوو بمدلک بگشت ئوروپاش، لماستایشدا ئوروپا تیدا سوودمند بوو، ئم جگ لبازکی تر ک لرووی تکنلژیو کنتی ودست هنابوو، بی لای من مسلیکی کچ چند مسلیکی تایبتی ناوخیی و گروی تاک کس ب گان بدوای خشگوزرانی و سیحری ئوروپا، دوو ئوندش زیاتر پیوندیی بسیاستی درکیو هی ک لمژبوو نخشی بداژرابوو. ئگرنا خ دیان کس لدوای رووداوکانی سای 1996 چ ل عاق و چ ل ئفغانستان، بویستی خودی ئامریکا رونی درو کران، لئفریقا ک جنگی نوان سودانی باشور و باکور لئارادابوون، بی ئو هاوتیان تنها گنج نبوون و بویستی خیان کچیان بکن، بکو خودی ئامریکا بوو سوودی لو خکان دبینی ک پشتر لرکخراو بیانیکان کاریان دکرد و لدروی وات بکسی سیاسی لقمدران، ئم بشک لو رهند سیاسی ئابوریی ک پیوندیی ناراستوخی بکچو هی.

پرسیار: ت تنها باسی کچی زرملت کرد، ئی کچی گنجان بتنها ک بشکی زری بویستی خیان بوو، ئمیان چن؟.

سمک محمد: ئگر لکینویک لسر کیسی ئو پنابران بکین لهر وا تکدا بپی تایبتمندی خیان بوون، دبینین لقناغکو بقناغکی دیک تفاوتیان هبوو، ب نموون لسرتای نودکاندا تاکو سای 1996. ئوکات un مافی پنابرتی بو کسان ددا ک ئینتیمایان ب فکری کمنیستی و چپوی سیاسی بوون، لسای 1996 بدواوش بو مافی پناهندیی

بەو کەسانە دەدرا کە خەڵکی ئەو ناوچانە بوون کە جەنگیان تێدابوو، کەچی لەساڵی 2000 بەدواوە تاکو ئاڵوگۆڕی سیاسی لەناوچەکە، هاوکێشەکە دەگۆڕێت، فیزەو پەناهەندەیی بەو کەسانە دەدرێت کەیسی ئیسلامی یان لایەنگرانی سیاسەتی ئەو دەوڵەتانەیان هەبووە کە حاکم بوونە، دواتر کەیسی ئەوانە قەبوڵ دەکران کە زەرەرمەندی شەڕی ناوخۆیی نێوان سوننەکانی بەغدا و سابیئەی خوارووی عێراق بوو، چونکە لەترسی جەنگی نادیاری تایەفەگەری و نێوخۆیی نێوان شیعەو سوننە و جەنگی مەزهەبگەرایی کۆچیان دەکرد، پاشان بە ئێزیدییەکان کە تاکە زەرەرمەندی دەستی داعش بوون، ئەم هەقیقەتانە ئەوەمان پێدەڵێن کە کۆچی خەڵک بەرەو هەندەران و وڵاتانی ئەوروپا، سیناریۆیەکی نادیاری سیاسی و ئابوری رووت بوو، نەک کۆمەڵایەتی و نەبوونی ئازادی، نەک گەڕان بەدوای ژینگەیەکی تەندرووست و بینینی رۆمانسیانە بۆ یادەوەری و نیشتمان، یان کۆچی درووستکردنی لۆبی نەتەوەیی یان زانستی، رەنگە بەشێکی پەیوەندیی بەگەڕانەوە بێت بەدوای ئازادی و ئازادی سیاسییەوە، هەڵبەت ئەمە هەقیقەتێکی تێدایە، مرۆڤ ئەگەر کەسێکی هۆشیار و خاوەن مەعریفە و بوونگەرا نەبێت، لەوڵاتی خۆی نەبێت نامۆ دەبێت، باری سایکۆلۆژی تەندرووست نابێت، بەڵام راستییەکەی ئەوەیە نامۆ بوون تەنها لەدەرەوەی خاک و نیشتمان نییە، بەقەد ئەوەی لەپەیوەندییەکانی بەرهەمهێنانی سەرمایەشدایە کە دواتر دەبێتە مایەی سەرسوڕمانی تاکەکەس و نامۆبوون بەکولتووری دەرەوەی خۆی.

من پێموایە بینینی ئەم پرسە رەهەندی دوورتری هەیە لەوەی تەنها بەکێشە ناوخۆییەکانەوە گرێبدرێت. یاخود بەسەرکێشی و یاخی بوونی گەنجەوە گرێبدرێت. بازاڕی ئازاد تەنها مامەڵە لەگەڵ کاڵاو شمەکدا ناکات، بەڵکو ئینسانیش وەک کاڵایەکی زیندوو تەماشا دەکات و کەڵکی لێوەردەگرێت، ئەمە رووی راستی ئەو سیستەمە نوێیەیە کە لەنێو کایەی سیاسەتدا سیمای بازاڕی ئازاد ئارایش دەکات و هەوڵدەدات شەرعیەتی یاسایی نێودەوڵەتی پێبدات، بۆیە دەرەنجامەکەی ئەوەیە کە هەندێک لەو کۆچبەرانەی ئێستا ناویان رەوەندی کوردی و عەرەبییە دەگەڕێنەوە وڵاتەکانی خۆیان، بەهۆی ئەوەی دەریان دەکەن کە قەیرانی دارایی تەواوی ئەوروپای گرتەوە و بەشێکیشی بەهۆی ئەوەی ناتوانن بگونجێن لەگەڵ ئەو سیستم و کولتوورەدا، هەندێکیان لەنوێ دەچنەوە، ئەمەیان پەیوەندیی بەخۆشگوزەرانییەوە هەیە کە ئینسان بەوەهم توشی بووە و پێیوایە ئیدی سەرتاپای ژیان لەهەموو دونیا گەڕاوە کە ئەمەش وەهمێکی ترە.

پرسیار: دەمەوێ پەنجە لەسەر بابەتێک دابنێم کە پێی دەوترێت کۆچی بەکۆمەڵ، تاچەند کاریگەری هەبووە لەسەر دروستکردنی رای گشتی جیهانی لەسەردەمی ئێستای سەرمایەداری کە باڵی بەسەر تەواوی جیهاندا راکشاوە، بەمەبەستی خولقاندنی کەشێکی ئارام، روونتر بڵێم تاچەند هۆکارە بۆ گۆڕینی سیستمی سیاسی ناجێگیر، بۆ ئەو پنتە جوگرافییەی کە خەڵکەکەی پەڕاگەندە بوونە، تاچەند بەهای بۆ کۆمەڵگە ستەملێکراوەکان هێشتەوە؟

سمکۆ محەمەد: وەکو لەوەڵامی پرسیارەکەی پێشووتر بەیانم کرد، تەفاوت و جیاوازی بەڕۆشنی تێدا دەبینرێت لەکۆچی رۆژهەڵاتییەک بۆ ئەوروپاییەک، یان کۆچی عەقڵگەرایی لەگەڵ کۆچی پەرچەکردار، ئەوکاتەی کۆچ کردن ب□ش□□ک بوو لەو سیاسەتەی کە بۆ چۆڵکردنی کۆمەڵگەکە لەهەڵسوڕاوانی سیاسی و رۆشنبیری هاتە ئاراوە و بوو بەمۆدێل، لێرەوە لەکۆچی تاکەوە دەچینە کۆچی بەکۆمەڵ، بوونی تاکێک لە لەهەندەران، بوونی ئابووریەکی سەربەخۆیە بۆ خودی خۆی، بەڵام بوونی گرووپێک لەهەندەرەان کە بەستراتیژیەتی سیاسی دەوڵەتی بێت یان بە ستراتیژییەتی کۆمەڵایەتی بێت، هەوڵێکی جیاوازە و لانیکەم بۆ گرووپێکی ترە و ئامانجەکەیان جیاوازە، تاکێک خۆی گەرەکیەتی ستایڵی ژیانی بگۆڕێت و دوور بێت لەهەر سانسۆرێکی فەرهەنگی و کۆمەڵایەتی و ئایینی، بەدا ب□□ان لەقەڵەم نادرێت، چونکە کاریگەری نابێت، بەڵام گرووپێک کە دەچنە هەندەران ئەوا مانەوەیان یان گەڕانەوەیان، لەهەردوو بارەکەدا بەگۆڕینی ئەو کولتوور و فەرهەنگە کاریگەریان لەسەر بەجێماوەکانی وڵات دەبێت، جاران خێزانێک ئەگەر قەرزیشیان بکردایە هەوڵیاندەدا کەسێکیان رەوانەی دەرەوە بکەن، بۆ ئەوەی کۆمەکی مادیان بکات، مەرجی ژیان بوو لەکوردستان کە لەگەڵ عێراقدا هەر بەراورد ناکرێت، لایەنێکی دیکەی ئەوەبوو کە بەکۆمەڵ کۆچ بکەن، تاکو روحیەتی ناڕەزایەتی و پێکھێنانی هێزێکی جەماوەری بۆ درووستکردنی رای گشتی و هەژاندنی شەقام لەبەرامبەر سیاسەتی حیزبە دەسەڵاتدارەکان نەمێنێت،

سەبارەت بەوەی چۆن بەراوردێک لەنێوان کۆچی رابردوو و کۆچی ئێستادا بکەین، وەکو گوتم جیاوازی و تەفاوتیان هەیە، هەمومان شاهیدی ئەوەین کە سەردەمێک هەڵمەتی دژە کۆچ کردن بەوە دەستی پێکرد، ئەگەر کەسێک لەدەرەوە بوایە بەکەسێکی بێڕەوشت لەقەڵەم دەدرا، دەیانوت بۆ ئەوە چۆتە دەرەوە کاری بەدڕەوشتی بکات، ئەمە بەشێکی بۆ هێزی سیاسی بەناو عیلمانی لەپشتەوە بوو، بەڵام بەشێکی زۆری بۆ هێزە فەندەمینتالیستەکان دەگەڕێتەوە، چونکە ئەوان کارێکتەری سیاسی هێزە گەورەکانی دەرەوەی کوردستان بوون، دواتر

هەر ئەو هەرشانە خاوبوونەوە و کێچ بوو بەمەدەل و هەر ماڵ و خێزانێک کوڕەکی هەندەرانی ئەگەر داوای کچێکی بکردایە بە هاوسەرگیری، ماڵی کچەکە مەمنونیش دەبوون، هەندێجار مەرجیان ئەوەبوو کە کوڕەکەیان، کچەکەیان بباتە هەندەران، ئەوکات بەهای هەر 100$ێک بەبارتەقای مووچەی دەیان فەرانبەر دەبوو و دواتر ئەو فەزا ئابوریە بوو بەهەڵم و ئاسەواری نەما کە ئەمە مەسەلەیەکی ئابووری سیاسی بەحتە، تۆ بڕوانە وەزعی ئابوری چۆن گۆڕان بەسەر هاوکێشە کۆمەڵایەتییەکانیش دێنێت، ئەمەیە جیاوازی نێوان کێچی تاک و کێچی بەکۆمەڵ، ماڵێک کچەکەیان بچێتە دەرەوە واتە سەرەتای چوونی گروپەکەیە.

پرسیار: وەک باستکرد...... ( )، چۆن بتوانرێت پەنجە بخرێتەسەر ڕێکارەکانی کەمکردنەوەی ئەو پڕۆسەیە لەو فەزایانەی کە تێیدا بانگەشەی بە دامەزراوەیی کردنی ناوەندەکانی بڕیار و بەڕێوەبردنی دەکرێت، ئەمە ئەرکی کێیە، لەکاتێکدا دەیان ناوەندی ئەکادیمی هەمەچەشنی بوارەکانی زانستە مرۆیی و پیشەیی و سیاسی..هتد بوونی هەیە؟

سمکۆ محەمەد: بڕواناکەم هیچ کەسێک هەبێت شوێنی باب و باپیری خۆی خۆشنەوێت و یادەوەرییەکانی بێ بەها تەماشا بکات، لەبەرامبەر ئەمەشدا هیچ کەسێک نییە لە بەر ئەوەی نیشتمانەکەی شوێنی باب و باپیرییەتی و یادەوەری تێدا هەیە، هەموو ناعەدالەتییەک و هەموو ناڕەحەتییەکی سیاسی و ئەمنی و ژیانی نائاسایی قەبوڵ بکات، کە وابوو لێرە بەدواوە وەهمی خۆشەویستی نیشتمان لە ڕۆمانسییەت دەچێتە دەرەوە، ئیتر ئەو نیشتمانەی کە تائەوکاتەی خاڵی دەبێتەوە لەبەختەوەری و ژیانی ئاسایی و یەکسان بە هەموو هاوڵاتییەک، مانایەکی نامێنێتەوە، لەبەرئەوەی بەهای ئینسانی نامێنێت، تموحی ژیانێکی یاسایی نامێنێت، پەیوەندییەکان لەسرووشتی خۆیان دەردەچنە دەرەوە، کەسێک نییە ئارەزووی ئەوە بکات، لەتەنهایدا ژیان بکات و کەسوکاری نەبینێت، کەسێک نییە ئارەزوی ئەوە بکات خزمەتی شوێنێک بکات کە چاک دەزانێت پەیوەندییەکانی بەردەوام نامێنێتەوە، کەسێک نییە ئەوە قەبوڵ بکات کە تەنها لەسەر ئەوەی ڕۆژهەڵاتییەو سەر ڕەش، توانجی لێبدرێت و کاری بۆ مەیسەر نەکرێت، تەنانەت لەسوپەرمارکێتەکانیش شمەک و کاڵای پێنەفرۆشرێت، تائەو رادەیەی کەسێک نییە بەمانای ئیدیۆلۆژیست ناوی کۆچبەری بەناو بکرێت، هەر کارێک کە بەناچار دەیکات سەرەنجام بەرهەمەکەی بۆخۆی نییە، چونکە داهاتی ڕۆژانەی سنووردارە، بۆیە کاتەکانیشی سنووردار کراوە،

ئەمانە هەموویان مانای ئەوەمان دەدەنێ کە ئینسان ئەوکاتە نیشتمانێک بەموڵکی خۆی دەزانێ کە بەبێ ل□ بەرچاوگرتنی پلەبەندی هاوڵاتی بوون ژیان دەکات، ئەوەش کە لەدەرەوە بەختەوەرتر ژیان بەسەر دەبات، ئەمەیان بەبەراورد لەگەڵ ژیانی نائاسایی وڵاتەکەی خۆیەتی، من تەنها ناڕوانمە بابەتی کۆچ و بڕواشم بە چارەسەری ریشەیی نییە، چونکە ئەم بابەتە جیهانییە زۆرەملێ بێت یان سەپێنراو.

پرسیار: باشە لەهەموو دونیا ئەم بابەتە بەردەوامە، لەلایەن میدیاوە کە بەحیساب دەسەڵاتی چوارەمە گرینگی پێدەدرێت، کەچی کێشەکە چارەسەر وەرناگرێت، ئایا پێتان وایە میدیا لەخەمی بابەتەکە بووە یان تەنها وەکو کاڵا مامەڵەی لەتەک کردووە؟.

سمکۆ محەمەد: جارێ با باسی ئەوە بکەم کە هەرگیز من میدیام وەکو دەسەڵاتی چوارەم نەبینیوە، ئەسڵەن لەچاوپێکەوتنێکی دیکەدا گوتوومە بەشێکە لەدەسەڵاتی سیاسی، نەک دەسەڵاتێکی سەربەخۆ بۆ چاودێریکردنی حکومەت، بەهەرحاڵ میدیا کۆچی وەکو کاڵایەک کەمتر تەماشا کردووە و هەندێکجاریش بۆئەوەی لەپەنای هەواڵ و ریپۆرتاژێکدا سوودی لێوەربگرێت، باسی کۆی وەکو دیاردەی رۆمانسیانە باس کردووە، زۆرجار خودی رۆژنامەنووسەکان کە بەنیازبون کۆچ بکەن، کارەکەیان دەخستە مەترسییەوە بۆ ئەوەی بیکەن بەکەیسێکی زیندوو کە ئەوروپا زۆر گرینگی بە نووسەر و رۆژنامەنووس دەدەن، رەنگە زۆرجار میدیاکار چیرۆکی وەهمیان هەڵبەستاوە بۆ ئەوەی بیسەلمێنن وڵاتەکە زۆر بۆگەنە، بۆی□ خ□□□ک دەیانەوێ کۆچ بکەن لەترس و لەبێکاری و توندڕەوی و هتد، کەیسی خنکاندی ئایلان کە منداڵێکی سووری بوو، واقیعیەتی کەسەکە بەپێچەوانەوە بوو سیناریۆ بوو، باشترین سەلمێنەریش ئەوەبوو کە یەکەم بەدەیان و سەدان منداڵی تر خنکان و بوون بە خۆراکی ماسییە قرشەکان، کەچی تەنها باسی ئایلان کرا، دووهەم رۆژنامەنووسەکان لەوێ ئامادەبوون وێنەیان دەگرت وەکو ئەوەی پێشتر ئامادەکرابن، سێهەم باوکی منداڵەکە دواتر ئیمتیازی وەرگرت و گەڕایەوە سوریا و پاشان ئاشکرا بوو کە کەیسەکە بەپێچەوانەوە بوو، میدیاکارەکان لەوێدا دەرکەوتن ئاراستە کراون و بۆ دەزگا تر کار دەکەن، ساڵی 1998 بینیمان پۆلیسی بولگاریا سەگیان بەردایە گیانی پەنابەرە رەش پێستەکان، میدیاکارەکان ئەو لایەنەیان شاردەوە، پاشان ئاشکرا کرا، بۆیە من هەمیشە بەگومانەوە تەماشای ئەو کارەم کردووە کە خۆم ساڵێک خاوەنی ئەو شوناسەی کارکردنە بووم.

ناسینی کتێب: بیرەوەری لەگەڵ کتێب … سەباح ڕەنجدەر

هەر ڕووداوێك، كە ماوەیەكی بەسەردا دەچێت. دەبێتە یادگاری، یادگاریش مرۆڤ بە ڕوونی دەبینێت. لە ماڵەكەماندا پەنجەرەیەكی گەورەی داری بە هەڵۆك داپۆشراو هەبوو، بە تەنیشتییەوە دەلاقەیەكی لاكێشەیی نیمچە گەورەی تێدا بوو، بە پەردەیەكی سپی داپۆشرابوو، پەردەكەش بە دەزووی ڕەنگاوڕەنگ وێنەی مانگ و چیا و مامز و كەوی لە نەخشابوو. ئەم دەلاقەیە تایبەت بوو بە كاكم خالید. تەواو قووڵایی منیشە، بەداخەوە ئەو برایەم لە 25/8/1988دا جەیشی شەعبی، لە هەولێر شەهیدیان كرد.

شەهیدبوونی ئەم برایەم گورزێكی كوشندەبوو بەر ڕۆحی من كەوت و ئازاری هێناكایەوە. لەخۆ ئامادەكردندا بووم، ئەم ڕووداوە لەناو پێكهاتەیەكی كاریگەردا بەكاربهێنم، تا ئێستاش بەم نەكراوە. لەبەر ئەوەی من لە سەرەتای شیعردا بەدوای ئاكامێكی نەزاندراودا دەڕۆم و لە درێژبوونەوەیدا دەیدۆزمەوە. لە بینینی دەزراوەكەدا بەئاگادەهێمەوە، نایابترین دەزینەوەش ئەوەیە لە ئاكامدا دەربكەوێت.

لە سەرەتادا ئاكامی ئەو ڕووداوەم دەزانی و لە كۆتاییشدا نەمتوانی بیدۆزمەوە، واتە: لە ڕووداوێك دەدوێم هێشتا ڕووی نەداوە. لەوانەیە ڕووبدات. هەوڵ دەدەم ئەو (لەوانەیە) بدۆزمەوە و لە دەزینەوەیدا بەئاگابێمەوە، دەزینەوە ڕوونكردنەوەی بیركردنەوەیە.

سەرەتای ڕێگا و بەركەوتنم لەگەڵ كتێبدا، یان ئەو پەیوەندییەی لە نێوان خوێنەر و كتێبدا دروست دەبێت و دەمێنێتەوە. لەم دەلاقەیەوە خاڵی بوون و سەرچاوەی درەوشاوەی وەرگرت و بوو بە ئەفسوونێكی بەهێز و نەشكاو و قەڵای پشت پێدان. كەمێك كتێب و دوو شووشە مەرەكەبی چینی، یەكێكیان ڕەش و ئەوی دی شین و قەڵەم پاركەرێكی بیست و یەكی ڕەنگ جەرگی تێدابوو، كتێبەكان زۆربەیان عەرەبی بوون. ئێستا نازانم ئەدەبی بوون، یان فەلسەفی، كۆمەڵناسی، سیاسی، مێژوویی، پەروەردەیی، ئایینی … تاد، لەناو كتێبەكاندا دیوانی: (حاجی قادری كۆیی) بە بەرگ تێگیراوی هەبوو، هەمیشە كەڵەگیای بەنخەشی لەناو دادەنا، كە گیایەكە وشك دەبوو، دەیگۆڕی و دووبارە دایدەنایەوە. ئەم كتێبە هی ئامۆزایەكی باوكم بوو، مامۆستای

قوتابخانەی گوندەکەمان بوو. لە دامەن و ئەم لا و ئەولا سپییەکانی بۆنە و ڕێکەوتەکانی بنەماڵەکەمانی هەمووی تێیدا تۆمارکردبوو، وەك: ڕێکەوتی مردن و لەدایکبوون و ژنهێنان و چوون بۆ حەج و گەڕانەوە و ناونووسکردنمان لە قوتابخانە … تاد.
ساڵی 1973 جگە لە کتێبەکانی قوتابخانە، یەکەمین کتێب بەر هەست و نەرمایی پەنجەکانم کەوت ئەم دیوانە بوو. کاکم بە دەنگ و ڕۆحەکی ئاهەنگسازییەوە دەیخوێندەوە. بە وریایی و ئارامی گوێم سووك و ڕوون ڕادەگرت. بێ ئەوەی هیچ شتێکی واش لە شیعرەکان حاڵی ببم، بەڵام لەناو چێژ و دەنگ و مۆسیقایەکێیدا ون دەبووم و بڕوام بە هەستێکی نادیار دەهێنا، بە دوای گەنجینەی شاراوەی زەینی خۆمدا وێڵ دەبووم، وێڵبوونێك مەگەر ڕێکەوت دەستم بگرێت و بمهێنێتەوە سەرەخۆ، دوایین مانای ژیانم پێبدات، کە مەرگە. مەرگیش یارمەتی تەواوی ئازارەکان دەدات. ئێستا بە گەشە و خۆشحاڵی و چێژی ئەوکاتم لە کتێبخانەکەمدا لە ڕیزی دیوانی شاعیرانی کلاسیکی کوردیدا، دیوانی حاجی قادری کۆیم یەکەمین دیوان ڕیزبەند کردووە و ئەوانی دی بە دوایدا.
لە سەرەتای منداڵیمدا حەزێکی بێ پێوانە و ئەفسووناویم بە گۆرانی تێدا ڕسکابوو، ڕادیۆیەکی نیمچە گەورەمان هەبوو، سندووقەکەی فایبەر بوو، بە پێستێکی قاوەیی داپۆشرا بوو، ئەمیش وەك دەلاقەکە لە قوماش بەرگێکی سپی بۆ کرابوو، بە دەزووی ڕەنگاوڕەنگ وێنەی مانگ و چیا و مامز و کەوی لەسەر نەخش کرابوو، هەمیشەش گوێم لێی ڕادەگرت و لە کەناری مۆسیقاوە دەجووڵام، لە شەڕەبەرد و ئاژاوە و ڕاوە کەشکە و نیشانەشکاندن بە دارلاستیك و هەڵەپاسی دووری دەکردمەوە، وەك ئەوەی ئەو ئاواز و نەوایەی گوێم نەرمە بارانێك بێت بەسەر خاك و خۆڵی دەوروبەرمدا بڕژێت و هەناوی فێنك و دەموچاویشی نەرم بکاتەوە. زۆر جاران بە ئاگاداریی خوشك و براکانم بە شانی خۆمەوەم وەدەکرد و دەڕۆیشتم، بەم کردەیەم لەم تووڕە نەدەبوون و سەرزەنشتیان نەدەکردم، گردێك لە پشت ماڵمان هەبوو، بە ناوی باپیرەمەوە ناودەربوو، گردی: (حەسەنە لەك. حەسەن سلێمان وەلی) بەدە گردێکی دەبەربوو، بەهاران گوڵە دەرزیلە و حاجیلە دایاندپۆشت. دەچووم لە تەختایی ئەم گردەدا دادەنیشتم و تەماشای ئەم لا و ئەولا و شینایی دەمەوعەسران و زەردەی ئێوارانم دەکرد و گوێم لە بەرنامەی گۆرانی داواکراو ڕادەگرت، هەموو ڕۆژێك دەمەوعەسران دووبارە دەبووەوە و لەگەڵیدا نەرمەبایەکی ڕەحمەت بەسەرمدا هەڵیدەکرد. جیهانێکی بۆ دروست دەکردم، هەستی خەمم لەناو دادەمرزاند. بڕواشم بە جیاوازیی دەنگەکان دەهێنا، لەم ڕێگایەشدا دەگەڕام، کە پێیدا هاتبووم، واتە: ناخی خۆم. سەگێکی بەوەفاشمان

هەبوو، ناوی:(دەبان) بوو، کە لە ماڵ دەردەچووم لەگەڵم دەهات و پاسەوانی دەکردم. بە هیچ ئا و نا یەکیش دوو هەنگاو لێم دوورنەدەکەوتەوە. وەك ئەوەی گەورەیەکم بێت و پێی گوترابێ چاودێریم بکات. نازانم ئەم ئەفسوونە چی بوو، کەوتبوومە ژێر ئەفسوونی دەنگی: (سەڵاح داودە)وە، بە تایبەتی گۆرانی: (کوێستانان خاڵخاڵە)، کە لە بەرنامەی گۆرانی داواکراودا زۆر داوا دەکرا. هەرکاتێك ئەو گۆرانی بگوتبووایە ڕادیۆکەم دادەنا و دوومەترێك لێی دەکشامەوە و تەماشای شکۆیم دەکرد. وەك ئەوەی تەلیسمێك بێت ئەم حاڵە و جەزبە و حاڵەتە پڕ لە خۆشی و شادی و ژیانە و داکشانەوە بێڕەو ناخەم، تەنیا لەگەڵ لەرەی دەنگی گەرمی ئەم گۆرانیبێژەدا بە پەیدا ببوو، پاشان لەناو شەپۆلەکانی بادا بۆی دەگەڕام و لە هەستمدا سەوزی سووتێنەر و پڕ ئومێدم دەدۆزییەوە، ئەو دۆزینەوە و پشووی ناخە ئەوپەڕی تایبەتمەندی بوو. هەر بەهۆی ئەوەی زۆر گوێم لە گۆرانی دەگرت. شارەزاییەکی سەرەتاییم لەسەر چینەکانی دەنگیش پەیدا کردبوو، دەمتوانی لەسەر شێوازی بەشێك لە گۆرانیبێژان گۆرانی بڵێمەوە. هەر شتێك، کە تاسە و خواست و ئارەزووت بۆی هەبوو، تواناشت بۆی پەیدا دەبێت. بەهیچ جۆرێکیش حەزم لە گۆرانی زرم و کوت نەبوو، هەمیشە حەزم لەو گۆرانییانە دەکرد، کە وەك هەڵۆك خەیاڵ درێژ دەکەنەوە. ئەم ئەشقی گۆرانییە لەگەڵمدا مایەوە و گەشەی کرد و پێکهاتە و بنچینەی خۆی دامەزراند، ئێستاش گۆرانی هاوسەنگیم دەپارێزێت و لەگەڵ خەم بەخشندە و شکۆمەند و ئاسوودە و خۆشحاڵ و قووڵم دەکاتەوە، وەك مۆسیقایەکی نەرم بژیم.

ساڵی 1978 لە پۆلی یەکەمی ناوەندیدا مامۆستای وانەی کوردیمان، کە ئەمڕۆ بە سوپاسەوە ناوی دەبەم: (شێرکۆ ئەحمەد حەوێز) بوو، لە ڕۆژێکی زستانی باراناوی و سارددا لە پۆل داوای لێکردین داڕشتنێك لەبارەی (سروشتی لادێ) بنووسین. بەو پێودانگەی، کە من کوڕەلادێیی بووم لەوانی دی کەمێك زیاتر شارەزای ئەم سروشتەم. بە هەفتەی داهاتوو داڕشتنەکەی هێنایەوە و بە هەموو قوتابییەکان نمرەی شیاوی خۆی دانابوو، تەنیا ئەوەی منی نمرە لەسەر دانەنابوو، وەك ئەوەی هەستی بە کارخراپییەکی من کردبێت، بە تووڕەییەوە گوتی: (سەباح سابیر حەسەن) کێیە و بێتەدەرە، بێ ئەوەی هیچ قسەیەك بکات لە تەنیشت تەختەڕەشەکەدا ڕایگرتم. ئەم مامۆستایە، مامۆستایەکی بەجەرگ و دەگمەن و ملاومل پەروەردەکار و خۆش سروشت بوو، تا ئەو پەڕەیش دەبەدەرەوە بوو، لەگەڵ وانەی کوردی و دنەدانی قوتابی بە خوێندنەوەی ئەدەب و دامەزراندنی گۆڕانکارییەکی ئەدەبی. بەو بیانووەی وانەی کوردی زمانی خۆمانە و پێویستە لەناویدا بکوڵێین و بە دەخەکانی ساردبوونەوە ڕێتببین، لەم نەوانەدا بگەین بە دەخی

دۆزینەوە و باش لە پێکهاتە و بنچینەکانی شارەزابین. زمانیش هەستێکی گەرماوگەرم و خۆڕسك و دەگمەن و پشوودرێژ لە مر□قدا دروست بکات. هەر قوتابییەك لە شەست کەمتری وەربگرتبوایە لێی دەدا و لێپێچینەوەی لەگەڵدا دەکرد. دوای ئەوەی ئافەرینی بەشێکی کرد و لە بەشێکیشی دا. ڕووی لە من کرد و گوتی: کێ بۆی نووسیوی. منیش لەو هەستە تۆقێنەرەی چەند چرکەیەك پێشتر تێیدا خولم دەخوارد و بیرۆکەی پەرت و بڵاو گەمارۆی دابووم. زۆر بە ئارامییەوە گوتم: ئەدی مامۆستا لە پۆلدا نەمانووسی. نەختێك چووەوە ناو زەینی خۆی و تووڕەییەکەی خاو بووەوە و خوێنێکی خۆشیی لە دەموچاوی خۆش سروشتیدا گەڕا. ئینجا نمرەی لەسەر داڕشتنەکەی منیش دانا و گوتی: ئافەرین (سەد). ئای چۆن سەرکەوتنێکی بچووك لە دنیای ژێری دەتباتە دنیای سەروو. ڕۆژی دوایی هاتەوە کۆشیعری: (تاریك و ڕوون)ی هێمنی بۆ هێنابووم. منیش هێندە شەیدا و دڵبردە و دڵەدووی ئەو ئافەرینە بووم، نیو هێندە شەیدای شیری ناو گوڵەگەنمی کێڵگەی گوندەکەمان نەبووم. مەگەر ئەو دەمەوعەسران و زەردەی ئێوارانەی لەسەر گردی پشت ماڵمان، یان گردی ئاشناییم گوێم لە بەرنامەی گۆرانی داواکراو ڕادەگرت و دەچوومەوە ناو زەینی خۆم و لە خودام دەخواست ناولەپ و ناوچەوانم ڕێگاوبان بوونایە، گۆرانیبێژەکان بەناویدا هاتوچوویان بکردبووایە.

سەرەتای ڕێگا و بەرکەوتن و یەکەمین پەیوەندیم لەگەڵ خانمی کتێبدا لەم ڕووداو و خۆشبەختییەوە دەستی پێکرد و بووە هێڵ و هێمای بوونم. ئەو هەفتەیە بە هەموو بوونێکمەوە لەناو کۆشیعرەکەدا ژیام، ژیانێك مەگەر بەس متەسەووفەکان لە مانەوەیان لەسەر دووگورد و شەونوێژ و چاوداخستن و وێرد بەرزکردنەوەدا، هێندە چێژیان وەرگرتبێت و لە بوونی خودا و لە خۆیان نزیك بووبێتنەوە و گەیشتبن بە ناخی خۆیان، واتە: یەکبوون لەگەڵ خودا و هێزی ئەدەب. بۆ هەفتەی داهاتوو کۆشیعرەکەم بۆ گەڕاندەوە. گوتی: بۆ ئاوا زوو هێناتەوە. بەدڵت نەبوو، یان لە خوێندنەوەیدا پەلەت کرد. منیش بە بێباکی و نەختێك بە هەوا بەرزی و بە خۆهەڵخستنەوە گوتم: مامۆستا زۆرینەم ل□ بەرە. وەك ئەوەی بڕوام پێنەکات و لە قسەکەم بە گومان و دوودڵ بێت گوتی: دەفەرموو ئەگەر دەمت سپییە وەرە بەر تەختەڕەش و ئەوەی ل□ بەرتە بیڵێ. منیش گوتم کامە شیعر. دیسان هەڵوەستەیەکی تری کرد و چووەوە ناو زەینی خۆیەوە. وەك ئەوەی بیەوێت بمخاتە بەر ڕوونا کییەکی هێمنەوە و لە بڕوا بەخۆبوون و خۆهەڵخستنەکەم دڵنیا بێت. لاپەڕەی هەڵدایەوە و ناونیشانێکی دەگوت. تەواوی وانەکە، چل چرکە بوو. من شیعرم تێیدا خوێندەوە. لە گۆکردن کەمێك هەڵەم دەکرد، بۆی ڕاست دەکردمەوە، لە کۆتایی وانەکەدا پێمی گوت:

بەهرەیەکی دەگمەن و کەم وێنەی، ئەو وزەیەی هەتە باش مشتوماڵی بکە، چالاك نیشانت دەدات. هەر هەمان ڕۆژ منی بۆ کتێبخانەی (تەئمیم) و خاوەنەکانی: (جومعە و ئەحمەد)، کە دوو مرۆڤی هێمن و لەسەرەخۆ و ڕووخۆش بوون، ئاشناکرد و ناوی ڕۆژنامە و گۆڤارە کوردییەکان و کاتی دەرچوونیانی بۆ نووسیم. یەکەمین کتێبیش، کە کڕیم کتێبی: (کاروانی شیعری نوێی کوردی) کاکەی فەلاح بوو، دوابەدوای ئەمیش کۆشیعری: (خونچەی سەهۆڵ)ی ئازاد دڵزار بوو، ئێستاش ناوەناوە کتێبی یەکەم و دووەم بۆ تەماشاکردنەوە و خوێندنەوە هەڵدەبژێرمەوە.

لەو ڕۆژەوە ئەو بیرۆکەیەم لەسەر گەڵا، لەفە و بەدەمچە و کەوکەو و شێڵغەم و لەوزینەگەزۆ و شەکرلەمە و فەریکەنەك … تاد، خواردن نەما. ڕۆژانەکەم بووە خەرجی ڕۆژنامە و گۆڤار و کتێب، یارمەتی ئەوەی دام توانا لە خۆمدا بدۆزمەوە و ئاراستەی کردم و جیهانی نادیارم کەوتە گەڕ.

دوای ئەوەی چوومە ناو خوێندنەوە و بە ڕۆژنامە و گۆڤارەکانی حەفتایەکان داهاتمەوە و ئاشنای ناوی نووسەران بووم. بەم دەرکەوت ئەم مامۆستایەم لە ماوەیەکی کورتدا نووسەرێکی کارا و چالاك بووە، دیارترین نووسینی ئەم لێکۆڵینەوەیە لە ڕۆژنامەی هاوکاری، ژمارە (تایبەت) لە 1/1/1972 بە ناونیشانی: (حاجی قادری کۆیی: شاعیری سەردەمی ڕاپەڕینی نەتەوەی کورد) بڵاوی کردووەتەوە.

ئەو بایەخدانەی بەمن ئەوە بوو، ئەو بۆشاییەی کەوتبووە نێوان (ئەم) و (نووسین) منی بۆ پڕکردنەوەی هەڵبژارد، وەك بەڵێی بەهرە و توانای خامۆشبووی خۆی لەم هەڵبژاردنەیدا دۆزییەوە و بەردەوامبوونی خۆی لە مندا پەرە پێدا.

لە ناوەڕاستی هەشتایەکاندا: (مەحموود زامدار) نووسینێکی ڕۆژنامەوانی لە ڕۆژنامەی: (هاوکاری)دا لە بارەی نوێبەخشی شیعری کوردی و شانۆی: (پێشڕەو)دا نووسی. لەو نووسینەیدا دەستەواژەی: (کرمی کتێب)ی بۆ من بەکارهێنابوو، ئەو ڕوونکردنەوەشی دابوو: خەونی ئەم لاوە خەونێکی درێژە. ئەگەر پێی لەسەر زەمینەی خوێندنەوەدا لانەدا. حاڵێ تێك بە شیعری هاوچەرخی کوردی دەبەخشێت.

شیعرەکانی: (هێمن) چێژی زمانی ئەو گوندەی دەدا، کە خۆی تێیدا لەدایك بووە. بە سادەییش وێنەی ژیانی ئەو خەڵکەی کێشاوە، کە هەستان و دانیشتنی لەگەڵیاندا هەبووە، واتە: دەرەنجامی ژیان و گوزەرانی خۆیەتی. زمان و زمانڕەوانی شیعرەکان کەمێك لادێیی بوون. چاو و زەین و ئەقڵییەتی ئەوسای منی بە پێی ڕادەگرت، تا ئەو پەڕی چێژ، بردمیە وەرگرتنی دۆخی چێژی خودایی. چێژی کتێب لە توانایدایە بیابان بکاتە بەهەشت. ڕەنگە هەر ئەو سادەیی و بریقە و زمان

پاراوییە بووبێت زمانی لا کردمە ئەو بەهەشتەی: (شاری خۆر) پەرستن و شەونوێژی بۆ دەکەم، بچمە ناوی و بیکەم بە ڕوانگە و گوتاری ناخم و هەوڵی دۆزینەوەی وشەی گونجاوی تێدا بدەم. وەرچەرخانێکی تەواوی ئاراستەکانی ژیان بوو، هەروەها تاڕادەیەك ئەو ئاراستەیەی دامە، بزانم هێز و بۆ هێزی زمان لە کوێی دەقدا دەردەکەوێت و بۆ ئەدەبیبوونی دەقیش لە چ بەکارهێنانێکدا ئاستەکانی دەردەکەوێت، واتە: ئەوەی بابەتێك دەکاتە بابەتی ئەدەبی، زانیاری و هێزی زمانە، یان هێزی زمان و کاریگەریی بابەت.

شیعر بە تەنیا لە تێڕوانینی زمانەوە ئاستداری دەستنیشان ناکرێت. لە تێڕوانینی بابەتی هەستی و بەکارهێنانی ئەدەبییانەی زمانەوە، گەشانەوەی هەستی و زمانیی لای خوێنەر گەڵاڵە و بەرجەستە دەبێت. بۆ شیعربوونی هەر ڕستەیەك مانای ئەوەیە زمان لە بەکارهێنانی زمانی ڕۆژانەدا دەرهاتووە و هێندراوەتە ناو زمانی ئەدەبەوە، هەروەها کارلێکردنی وشە لە دەقی ئەدەبیدا، چۆن هێزی وشە وشەیەکی دیکە ڕادەکێشێت و دروستی دەکات و تۆڕی زمان دەچنێت.

ئەگەرچی (هێمن: 1921 – 17/4/1986) وەك تەمەن حەڤدە ساڵ دوای (گۆران: 1904 – 18/11/1962) لەدایك بووە. حەفت ساڵیش لەم زیاتر ژیاوە، بەڵام نوێبوونەوەی شیعری کوردی چاوگەکەی لە گۆرانەوە دەست پێدەکات. هێمن لە چەمکی شیعری ئاسایی دەرنەچووە، بەو ئاست و ئاراستەیەش دەینووسی، واتە: وەك شێواز کۆنەخواز بوو، بەڵام وەك بیروڕا و دەربڕین نوێخواز بوو، دیوانەکەی لە لام ئامادەیە و سێبەرەکانی بە تەواوی لەناو زەینمدا دەجووڵێن، هیچ خاڵێکی گۆڕانکاری فۆرم و نوێبەخشی و توخمی نوێی شێوازی پێشکەش بە دیوانی شیعری کوردی نەکردووە. لە دەقی: (بەهاری کوردستان)، بە شیعر لەبارەی سروشتی نووسیوە، هەموو خەسڵەتەکانی هێنینەوەی شیعری تێدایە، بەڵام شیعرییەت و خەیاڵی پێی تێدا نییە. لەم دەقەیدا بۆ شاعیر دانادرێت، بەڵکو بە ڕووەك ناس و شارەزایەك لەبارەی ژیانی لادێ دادەندرێت. بەڵام بەشێك لە شیعرەکانی کۆشیعری: (ناڵەی جودایی) شیعری مەیدان کورت نین و لە شیعرە هەرە دەگمەنەکانی ئەدەبی کوردین. بەتایبەتیش شیعری: (ئێوارەی پاییز)، شیعرێکه تێیدا گەیشتووەتە بە پاکی و بێگەردییەکی ڕۆمانتیکیانە و تەواو هەستییە، لە زەمینەی شیعری پڕ و شیعرییەتی پڕ خۆقاوە.

ئەو ئاوە ڕوون و ڕەوانەی ڕشتوویەتی بۆ ئەبەد ڕۆحی تێر کردووم و لە ناخی دڵەوە لەگەڵم دەدوێ و ناخی کردووم بە مێزگرد و مێزی گفتوگۆ و ئاهەنگی ژیان، بەڵام هەستی شیعریی من لەسەر هەستی شیعری ئەو دانەمەزرا، هەروەها بەهیچ ڕێبازێکی سیاسی و ئایدیۆلۆژیش کاریگەر نەبوویمە و نەبوونەتە ڕێ ڕوونیم، بەجگە لە شیعر خۆی

نەبەت، شیعری بەگەرد. دوای ئەوەندە سالە و بەینی هەزار و یەك ڕێگای دوور و نزیك، نازانم چۆن دەربڕین لە پایە و بەهای تۆ بكەم و پاداشتت بدەمەوە. بە كامی دڵ لە باوەشت دەگرم و دەستت ماچ دەكەم و ڕێز لە سیما و چاوی پڕ لە ڕازت دەگرم، هەروەها هەر لەم بەنەیدا هەل و بوارێك وەردەگرم تا گوناهێك لەسەر شان و ڕۆحم هەڵگرم و باری گران و بە ئازاری شان و ڕۆحم سووك بكەم. گوناهێك، دواتر بە نووسەرەكەی بە خێر گەڕایەوە. لە تەمەنم یەك جار كتێبم لە كتێبخانە لە غەفڵەتی خاوەنەكەیدا بردووە، ئەویش لە 14/10/1985، كۆچیرۆكی: (پێكەنینی گەدا)ی حەسەن قزڵجی بوو، نەمدەزانی بە شەقامدا دەڕۆم، یان بەناو گەرووی مار و تونێلێك ئاگر، یان لە ڕەوەزە شاخێكی عاسێدا گیربوویمە و هەڵدێران هەڕەشەم لێ دەكات، ها ئێستا نا، دوو هەنگاوی تر دەكەومە ناو چاڵێكی بێئامانەوە. لە نیوەی ڕێگای گەڕانەوەم بۆ ماڵەوە، یەكڕاست بە ڕەنگی زەرد و هەڵبزڕكاو و دەروونی ماندوو و نیوەڕۆح بوومەوە گەڕامەوە لای: (جومعە و ئەحمەد)، دانم پێدانا ئەم كارە خراپەم كردووە. ئەمانیش دەستیان لەسەر شانم دانا و دڵیان دامەوە و گوتیان: بۆیە دڵمان بە كتێب و ژیان خۆشە، هێشتان مرۆقی باوەڕ بەپاكیی خۆی وەك تۆی تێداماوە، بە بچووكترین هەستپێكردن لە ناخەوە ئازاری پێبگات. لێیان بووریم و كتێبەكەیان لە وەرنەگرتمەوە و دیوانی: (مەحوی)شیان بە دیاری وەك ڕەفتار و كردەوەیەك پێدام. لەم بارەی لێبووردنەدا هەر ئەوەتا لە خۆشیدا گەشكە نەیدەبردمەوە، لە قووڵایی بوونمەوە پاك بوومەوە و بەرەو ئارامیی دەروونی ڕۆیشتم. كتێبەكەم هەر لەلا مایەوە و هەمیشەش لێی دەسڵەمیمەوە. تا ساڵی 2010، پێشنیازم بە دەزگای چاپ و بڵاوكراوەی ئاراس: (بەدران ئەحمەد حەبیب) كرد، كە چاپی سێیەمی ئەم كۆچیرۆكە بكەنەوە. هەردوو دەستی لەسەر چاوی ڕەزامەندی دانا و گوتی: شەیدای زمانی ئەو چیرۆكنووسەم و سوودیشم لە پێكهاتە و بنچینەی زمانە ئێجگار زیندووەكەی وەرگرتووە، توانایەكی سەرسوڕهێنەری هەیە لە بەكاربردنی وشەی پەیوەست بە ژیانی كۆمەڵگای كوردییەوە و زمان تائەوپەڕی دەناسێت و باش لە ناوكی وشەش تێدەگات، فەرهەنگی وەك خاكی سوارچاكان پاگژە و دەزانێت چۆن بنووسێت. ئەمانیش دوای هەوڵ و كۆشش و پەیوەندیكردن، شەش چیرۆكی تری چیرۆكنووسیان خستە پاڵ چیرۆكەكانی: چاپی یەكەم: 1967 – بەغدا، چاپی دووەم: 1985 – بەغدا، ساڵی 2010 چاپی سێیەمیان خستە كتێبخانەوە.

هەر بە ڕۆ ڕوونی كتێبەوە لەگەڵ خەمی هەستپێكراو و دنیای زەینی زۆرێك لە شاعیر و نووسەران ئاشنا و پێیانەوە پەیوەست بوویمە، كەم و زۆر توانای ئەوان لە خۆڕاچڵەكاندن و گەشە و پەروەردكردنی ئەقڵ

و خەیاڵ و داڕشتنی بینا و بینایی من، گەنجینە و هێزی ڕۆح و پێوانەی شیاو و سەرچاوەی درەوشاوە و سۆزی شاراوە بوونە. هەمیشەش لە ئەزموونی خۆمدا ویستی یەکەم و بێ پێوانەم ئەوە بووە، (ئەدەبێکی فرەنیگا)ی خۆکردی حەڵاڵزادەی خۆم بەرهەم بهێنم. چیشم زانیوە، ئەوەم نووسیوە. جەوهەری پێکهاتەی مرۆڤیش ئەوەیە چی دەزانێ ئەوە بنووسێت. دەنا چاکتر وایە دەفتەری نووسینت داخەی، چونکە نووسین یەکجار (نەمر) دەبێت، واتە: ئەو نووسینە نەمرە، کە تۆ هەست و زانینی دوای خوێندنەوەی ئەوت نووسیوە، ئەو، واتە: سەرچاوەی یەکەم. نووسینی هەست و زانینی دوای خوێندنەوە، نووسینێکی بێهێز و بێدەسەڵاتە و شکۆمەند نییە. ناتوانی خۆت تێدا بێتە بەرچاو، هەروەها زۆر زەحمەتە لە وڵاتێکی شڵەژاوی وەك کوردستان، شاعیر بیت و نەکەویتە ناو گێژەنی سیاسەتەوە، کە سیاسەت لە هەر چوار لاتەوە بە ساتمە و خلیسکان گەمارۆی داویت، ئەگەر بیشکێنیت نانی ئەو مەودا کورتەی نێوان دەست و دەمت ڕادەپچەکێنن. من خۆم لادا لەو خۆشگوزەرانییە. لەخەباتێکی ڕاستگۆیانە لەپێناو بەدیهێنانی (شیعری بێگەرد) مامەوە و ژیام. بێباکیش بووم لە ئاست تەڵە و داو و بۆسە و بوختانی نامەردان. وەك نوختەیەکی نادیار لە ئاسۆ و دووری شیعردا دەرکەوتم.

تشرینی یەکەمی 2015 هەولێر

شیعر زمانی مرۆڤ و گەردوونە … ناڵە حەسەن

خوێندنەوەیەک بۆ دەقی (وەرە بەیەکەوە بژین) ی کەژاڵ ئەحمەد

ماوەیەک لەمەوبەر لە نامەیەکدا ، خوێندنەوەیەکمان بۆ چەند دەستەواژەیەکی دەقێکی شیعری (سەباح ڕەنجدەر) ی شاعیر کرد هاوکاتیش ، باسم لە مانیفێستێکی خۆم کردبوو ، کە پێکهاتووە لە سێبەش ، لەوەدا دووبەشی مانیفێستەکەمان باسکردبوو ئەوانیش لەژێر ناوی (شیعر فۆرمێکی بێدەنگ نییە..!) و (شیعر عەشقێکی گەورەیە ..!) ، هەروەها ڕەهەندەکانی پشت ئەو گوتنانە و لەچوارچێوەی

خوێندنەوە بۆ هەندێک لە چەمک و هێما و کۆدەکانی نێو دەقەکە باسکردبوو . وا لێرەشدا بەشی سێیەمی مانیفێستەکە لەژێرناوی (شیعر زمانی مر□ق و گەردوونە) باسدەکەین و (بەریەککەوتن و هاوتەریببوونی) ناوەڕۆک و ئامانجەکانی ئەوبەشەش لە سیاقی خوێندنەوەمان بۆ ئەو دەقە بەدەردخ□ین ، هەروەها دەیکەین بە (میتۆدێک) بۆ خوێندنەوەی دەقی (وەرە بەیەکەوە بژین) ، کە یەکێک لە شیعرەکانی(کەژاڵ ئەحمەد) ی شاعیرە ، هەوڵدەدەین هێندەی بۆمان بکرێت لە دەرگای چەند بابەتێکی پێویست و گرنگ بدەین . لە سەرەتاوە شیعرەکە چ لە ڕووی ناوەڕۆکەوە یان لە ڕووی زمانەوانی و فۆرمەوە ، تا ئاستێکی بەرز جوانی بەرجەستەکردووە ، بە زمانێکی شیرین و پڕ هەست و سۆز ، دەقەکە نووسراوە ، وشە و میلۆدییەکانی ئەم دەقە ، گەمە لەگەڵ دەمارە عاتیفەییەکانی خوێنەر دەکەن و چێژێکی بێوێنەی پێ دەبەخشن ، هەروەها لەم دەقەدا بە توانایەک و هەست و خەیاڵی شاعیرانەوە عەشقێکی گەورە نمایشکراوە ، یان باشترە بڵێم / چیڕۆکی عەشقێکی گەورە دەگێڕێتەوە ، وەک ئەو چیڕۆکانەی ل□ نێو کتێبی ئەفسانەکانەوە باسدەکرێن . لە پشتی ئەو خەیاڵە ڕۆمانسیانەوە لە دەرگای کۆمەڵێک بابەت و مەسائیلی گرینگ دەدات کە / پەیوەندیان بە ژیان و چارەنووسی مرۆڤەکان و هاوکات پەیوەندیان بە شیعر و مەعریفەی شیعرییەوە هەیە ، لە سەرەتاوە شیعرەکە بەمشێوەیە دەست پێدەکات .

سبەینێ واز

لەماڵەباجێنەی تەنیایی ئەهێنم

تۆش واز لە دارلاستیکی سەرکێشی بەه□نە

لەم کۆپلەیە / هەست بە سەرەتای نەخشە و پلانێک د□ک□ر□ ، وەک خۆئامادەکردنێک یان وەک سەرەتایەک بۆ چوونە نێو ئەو دنیایەکی جیاوازەوە / ئەویش دنیای عەشقێکی نوێیە ، لەسەرەتاوە بە بڕیارێک دەست پێدەکات ، شاعیر ل□ نێو شیعرەکەیدا / دەگاتە ئەو باوەڕەی کە هەر لە سبەینێوە واز لە (ماڵەباجێنەی تەنیایی) بهێنێ و دەخوازێ دڵدارەکەشی واز لە (دارلاستیکی سەرکێشی) بهێنێ . وادیارە (ئەو) واتە دڵدارەکەی هێشتا نەگەیشتۆتە ئەو بڕیارە و بەتەواوی یەکلانەبۆتەوە ، بۆیە لە سەرکێشی□کانی بەردەوامە ، بەڵام ئەگەر ، لەڕووی زمانەوە سەیری ئەم دەستەواژە و ڕستە شیعریانە بکەین ، دەبینی پەیوەندییەکی بەهێز و ناوازەی لەنێوان وشەکانی (دارلاستیک و سەرکێشی) یان (ماڵەباجێنە و تەنیایی) دروستکردووە ، هونەرکارییەکی شاعیرانەی تیاکردووە ، هەردوو وشەکەی لەمانا بنەڕەتییەکە داماڵیوە بەتایبەت (دارلاستیک و سەرکێشی) ، لە پەیوەندییەکی نوێدا مانایتری پێبەخشیون ، وشەی (دارلاستیک) ،

پەیوەندی بە تەمەنی منداڵییەوە هەیە ، زۆتر منداڵ دارلاستیک بەکار دەهێنن بەتایبەت کوڕان وەکچۆن (ماڵەباجەنەش) یاری کچانەیە ، سەرەمانێک دیارە مەبەستمان لایەنی کەم بیست ساڵێک لەمەوبەرە ، کە ئەوکات / ئەتاری و پلەیستەیشن و کۆمپیتەر و ئەنتەرنەت نەبوون ، منداڵ دوای قوتابخانە زۆربەی کاتەکانی لە کۆڵان و لەگەڵ منداڵانیتر بەسەردەبرد ، دارلاستێک بۆ شەڕی نێوان کۆڵانەکان و گەڕەکەکان بەکاردەهات و یان بەردگرتنە چۆڵەکە و باڵندەکان ، واتە دارلاستیک لایەنەکی (نیگەتیڤ)یشی هەبوو ، هاوکات سەرکەشیش دیوەکی نەگەتیڤی هەیە ، بەڵام / لەڕێدا دارلاستیک هەمایە بۆ منداڵی ، واتە وشەیەکە بەرائەتەکی جوانی پێبەخشیوە ، سەرکەشیش دیوە نەگەتیڤەکەی لە داماڵیوە ، چونکە ئەم دوو وشەیە لە پەیوەندییە نوێیەکەیان دەتوانین وا خوێندنەوەی بۆ بکەین (سەرکەشییەکی منداڵانە) ، واتە دەخوازێ / دەدارەکەی واز لە کۆشییە منداڵانەییەکەی بهێنە ، هەروەکچۆن خۆی واز لە ماڵەباجەنەی تەنیایی دەهێنێت …! پێشتریش لەسەر ئەم بابەتە قسەمان کردووە و گتومانە / لە نێو زمانی شیعری داماڵینی وشە و چەمک و هەماکان لە مانا پێشوەختەکان و مانا فەرهەنگییەکان ، ئەوە پڕۆسەیەکی داهێنەرانەیە ، هەروەها د. محەمەد کەمال لە کتێبی (فەلسەفەی بوون) ، لە ڕووی بوونگەراییەوە باس لەم پڕۆسەیە دەکات و ئەو بە (هەڵوەشاندنەوە و دامەزراندن) ناوی دەبات و دەڵێت (پەیوەندی نێوان ئەم دوو خەسڵەتە گرنگە و ناتوانین لە یەکدیان جیا بکەینەوە ، (هەڵوەشاندنەوە) بەبێ مەبەستی دامەزراندن و لە پێناو هەڵوەشاندنەوە دەبێتە (وێرانکردن) بەڵام ، بە ئەمە هەڵوەشاندنەوە لە وێرانکردنەوە جیاوازە ، چونکە دەمانەوێت لە ڕێگەی هەڵوەشاندنەوە بیرۆکەی نوێ دابمەزرێنین و بە ئاکامەکی دیکە بگەین …!) ، هەروەها هەر لە پەیوەند بەم بابەتە ئەوەش دەڵێت کە / ئەگەر هەڵوەشاندنەوە دامەزراندنی بەدوادابێت ، ئەوا هەڵوەشاندنەوەکە دەبێتە (پڕۆژە) ، واتە پڕۆژەیەک ڕوو لە داهاتوو …! هەروەکو ئەوەی لەو پەیوەندییەی نێوان وشەکانی (دارلاستیک و سەرکەشی) ، هەڵوەشاندنەوەمان بینی ، وشەکان لە مانا پێشوەختی و مانا فەرهەنگییەکانییان داماڵرابوون ، لە پەیوەدییەکی نوێ بنیادنرابوونەوە ، واتە دامەزرابوونەوە ، ئەم هونەرکارییە لە زمان تا ئاستەکی باش قووڵی و جوانکاری بە دەستەواژە و ناوەڕۆکەکە بەخشیوە . کەژاڵ ئەحمەد لە بەشەکیتری شیعرەکەیدا دەڵێت /

من ڕێگەی هەموو ڕۆژێک و
ئەدرەسی ژیانم ئەگۆڕم
بەکۆدێکی زۆر نهێنی

که دڵته
تا هیچ کەسێ نەتوانێ بمدۆزێتەوە
کلیلی دڵم ئەشکێنم.

شاعیر ل□ پێناو بەدیهاتنی خەونێکی گەورە و گەیشتن بەدواڕۆژێکی پڕ لەخۆشەویستی لەگەڵ کەسیک کە ، سوارچاکی نێو خەون و خەیاڵەکانییەتی ، ئامادەی هەموو بڕیارێک و هەموو گۆڕانێکە لە ژیان و لە خۆیدا بۆیە ، لە سەرەتاوە بڕیاردەدا واز لەماڵەباجێنەی تەنیایی بهێنێت ، ئەمیش واز لە دارلاستیکی سەرکێشیی بەێنێت ، ئێستا / بڕیاریتر دەدات کە ، ڕێگاکانی هەموو ڕۆژە و ئەدرێسی ژیانی بگۆڕێت ، خۆی ون بکات و لەچاوی ئاوەدانی خۆی بشارێتەوە ، تەنها بە کۆدێک بد□ز□ت□وە ئەویش دڵی دڵدارەکەیەتی ، واتە وەک ئەشقیایەکی شەیدا ، لەو زێتر کەسێکیتر ناتوانێ بیدۆزێتەوە . لە دیمەنێکیتری شیعرەکەیدا دەڵێت ،

وەرە بەیەکەوە بژین…
لەناو ئینجانەیەکی زۆر بچکۆڵەدا
که عاشقێکی خوێنشیرین
لە حەوشەی خوێندنگەیەکی تێکەڵاوا
دایبنێت و
مامۆستایەک بەتاسەوە بۆنی بکا.

بەپێی ئەم دیمەنە شیعرییە ، عەشقەکەیان گەیشتۆتە ئاستێک ، کە مانەوەیان لەدووری یەک و لە نێو کونجەکانی تەنیاییدا ، سووتان و ئازارێکی گەورەیە ، ئازارەکەی هێندە کاریگەر و بەسۆیە کە بەرگەگرتنی کارێکی سانا نییە ، بۆیە دڵبەر بە دڵدارەکەی دەڵێت / وەرە بەیەکەوە بژین ، بەڵام شاعیر ئەم داوایە لە نێو وێنەیەکی شیعری زۆر نایاب و ناسک□□ د□رد□ب□ی و دەڵێت ، وەرە بەیەکەوە بژین / لەناو ئینجانەیەکی زۆر بچکۆڵانەدا ، ئەم دوو عاشقە هێندە تامەزرۆی یەکتری و گەیشتن بەیەکن ، هەرشوێنێک بێت ، تەنانەت / نێو ئینجانەیەکی بچکۆڵانەش بێت قەبوڵیانە ، دەبن بە دوو گوڵی بۆنخۆش و دەچنە نێویەوە ، دەخوازن عاشقێکی خوێنشیرین لە حەوشەی (خوێندنگەیەکی تێکەڵاوا) دایانبنێت و لەوێدا مامۆستایەک یان قوتابییەک بەتاسەوە بۆنییان بکات . دیمەنێکی تابڵێی ڕۆمانسی و پڕ لە هەستی شاعیرانەو بە زمانێکی شیرینی شیعری ، بەکارهێنانی (خوێندنگەیەکی تێکەڵاو) زۆر لەشوێنخۆیەتی و مەودای بیرکردنەوە و ناوەڕۆکی وێنە شیعرییەکەی قووڵتر کردووە ، کە لە بەشەکانیتری ئەم دەقە هەڵوێستەی زێتری لەسەر دەکەین . شاعیر بە هەمان وزە و خەیاڵە دۆزەخییەکانی لەنێو دەقەکەی بەردەوام دەبێ و دەڵێت
من و تۆ بەیەکەوە بین

هێڵی تەلەفۆنەکانی شار
بیست و چوار سەعات سەرقاڵی گوێگرتن لە ئەوین نابن
من و تۆ بەیەکەوەبین
ئیتر کارەبا نابڕێت و
هەموو ڕۆژێ ئاو دێتەوە
Googleیش رزگاری ئەبێ لەگەڕانمان بەدوای یەکدا و
کچان بۆ تۆ و
کوڕان بۆ من ناتوێنەوە

خۆی لە بنەڕەتدا شاعیر باسی عەشقێکی گەورەمان بۆ دەکات ، ئەو عەشقەی دەتوانن مەوداکان ببڕن و لەنێو زەمەندا بمێننەوە ، ئەو عەشقەی نەک هەر شایستەی بەوەیە شێوەی ژیان و یان خووە هەمیشەییەکانی بۆی بگۆڕێ بەڵکو ، شایستەی بۆ هەموو قوربانیدانێکیش . لەنیو کورەی خەیاڵەکانی دوور دوور دەڕوات ، تەنانەت بۆ ئەودیو سنوورەکانی خەیاڵ ، وایدەبینێ / بەیەکگەیشتنی ئەوان و بەیەکەوە ژیانی ئەوان وەک (موعجیزەیەکی گەورە) ، یان دەبێتە کلیلێکی سیحری گرێکوێرەی هەموو کێشەکان دەکاتەوە و چارەسەریان دەکات …! ژیان دەگاتە ئەوپەڕی کەناری ئارامی ..! بڕێننە لەنێو رووبەری خەیاڵ چ فەنتازیایەکی خوڵقاندووە ..! یان دەڵێت (من و تۆ بەیەکەوە بین / هێڵی تەلەفۆنەکانی شار ، بیست و چوار سەعات سەرقاڵی گوێگرتن لە ئەوین نابن ..!) بەمانای هەموو هێڵی تەلەفۆنەکانی شار و هەموو خەڵکی ئەم شارە بەعەشقی ئەوانەوە سەرقاڵەن ..! تەنها باسی ئەوانە و هیچیتر ، گەر ئەوان بەیەکبگەن و بەیەکەوە بژین / ئیتر چیتر تەلەفۆنەکان سەرقاڵ نابن بە گوێگرتن لە چیڕۆکی ئەم دوو ئەویندارەوە . یان دەڵێت / (من و تۆ بەیەکەوە بین ، ئیتر کارەبا نابڕێت و هەموو ڕۆژێ ئاو دێتەوە …!) ، بەیەک دێڕە شیعر باسی (دوو) گەورەترین کێشەی خەڵکی کردووە (کێشەی ئاو و کارەبا ..!) بەدیوێک (گەورەیی و ئەفسونی عەشقەکەمان پێشان دەدات ، کە بەیەکەوەبوونی ئەوان ئیتر کارەبا نابڕێت و ئاویش دێتەوە ..!) ، بە دیوێکیتر پێمان دەڵێت (کە ئێمە لە نیشتیمانێک دا دەژین خەڵکەکەی کێشەی ئاو و کارەبایان هەیە ..!) بەیەکەوەبوونی ئەوان ئەم کێشانە چارەسەر دەبن ..! بەبڕوای من ناوەڕۆکی ئەم جۆرە دەقانە بۆ ئەندازەی ئەو عەشقە ئەفسوناوییەی باسمانکردووە گەورەن ، یان دەڵێت (گوگلیش ڕزگاری دەبێ لە گەڕانمان بەدوای یەکدا و کچان بۆتۆ و کوڕان بۆ من ناتوێنەوە ..!) ، لێرەش شاعیرانە ئەو تامەزرۆیی و چەپاندنە کوشندەیەی (کوڕان و کچانی) کۆمەڵگەکەمان باسدەکات ، کەژاڵە لێرەدا توانا شیعری خۆی لە ئاستێکی بڵند دەرخستووە ، لە دوو وێنەی جوانی (هونەری و

شیعری) باسی لە چەندین کێشەی گەورە و بابەتی زۆر گرنگ کردووە وەک ،(قوتابخانەی تێکەڵاو ، هێڵی تەلەفۆن ، کێشەی ئاو و کارەبا ، سایتی گوگل ، باری دەروونی کوڕان و کچان..!) بۆ زمانێکی شیعری پڕ چێژ و سەرنجڕاکێش ..! شاعیر بەهەمان کۆپێ ڕۆمانسییەکانی نەوە دەمارەکانی عاتیفە و خەیاڵە تامەزرۆ و ئیرۆسییەکانی دەڕێژێت ،

هەر ئێستا وەرە مارەمکە
بەپێشەکی خەندەیەک و
بەپاشەکی نیگایەکت قایل ئەبم
تۆ (بمهێنە) بۆ ناو قسەیەکی خۆش و
منیش بۆ ناو شیعرێکی کچانە (ئەتهێنم !)
هەر ئەمڕۆ مارەمکە
بەپێشەکی چەپکە گوڵ و
بەپاشەکی ماچێکی دەستانە
یان بەسێ جار وتنی وشەی (گیانەکەم)
تەڵاقمدە و تەڵاقتەدەم !

شاعیر دەیەوێت کۆڵنەدات / عەشقەکەی بەئاکام بگات و دەستبەرداری ئەو خەونە گەورەیە نەبێت ، دەیەوێت ئاکامێکی هەبێت ، بۆیە لەسەرەتا داوا دەکات و بانگی دەکات ، یان پێی دەڵێت (وەرە بۆیەکەوە بژین) ، بەڵام ، هەندێ نیگەران و دەبەسێیە دەیەوێت ڕەسمییەتێک بەو بەیەکەوەبوونە بدات و بە پێچەوانەی زۆرێک لە کچانی نیشتیمانەکەی هەمیشە خۆی دەستپێشخەر دەبێ ، بۆیە بڕیار دەدات و دەڵێت (هەر ئێستا وەرە مارەمکە ..!) ، بۆ (دیوێکدا ..!) بەشەوەیەکی زۆرجوان و بە بیرکردنەوەیەکی هاوچەرخانە ئەو داوایەی خۆی بە مارەکردنەکە دەخاتەڕوو و دەڵێت (بە پێشکی خەندەیەک و بە پاشەکی نیگایەکت قایل دەبم ..!) ، یان دیسان گەرمتر و بەتاسەتر پێدادەگرێ و دەڵێت (هەر ئەمڕۆ مارەمکە / بە پێشەکی چەپکە گوڵ و بە پاشەکی ماچێکی دەستانە ..!) ، بۆ (جیابوونەوەش وشەی (گیانەکەم) بەسەو زۆتر هیچیترنا ..!) ، وەک شاعیرێکی هەستناسک ، بەزمانێکی شیرین و بەسۆز ، باس لەم بابەتە کۆمەڵایەتییە گرنگانە دەکات / بابەتەکانی وەک (هاوسەرگیری و مارەیی و جیابوونەوە) لێرەدا ئەوەش دەبینین کە عەشق چ بەهایەکی گەورەی هەیە ، ماڵی دنیا و (هیچ شتێک) لەسەرووی بەهاکانی عەشقەوە نابینێت ، بۆیە (بۆ بەیەکەوەبوون و مارەیی / تەنها چەپکە گوڵ و ماچێکی دەستانە و دەخوازێت ..!) ، بەودیوە داهێنانێکی گەورەی کردووە ، چ لەڕووی زمانی شیعری و چ لەڕووی بیرکردنەوە و ناوەڕۆک و بیرکردنەوە هاوچەرخەکانی ، بەڵام بە دیوێکی تر / بە بەکەوەژیان (فۆرمی مارەیی و ئیمزاکردنی پارچە کاغەزێک لەبەردەم دادوەر) تاقە فۆرم

و تاقە ڕێگە نییە ، کەژاڵ ئەحمەد فۆرمی دووەمی بۆ (بەیەکەوەبوون
(نادیدە) گرتووە ، فۆرمی دووەمیش / بریتییە لە بەیەکەوەبوون)
و بەیەکەوەژیان بەبێ ئیمزاکردنی هیچ پارچەکاغەزێک و ئەگریمەنت و
بەڵگەنامەیەک یان بەبێ چوونە دادگا و هیچ شوێنێک ، تەنها بوونی
عەشق و خۆشەویستییەک و ڕەزامەندی هەردووکیان ، ئەوەندە بەسە بۆ
بەیەکەوەبوونیان ئیتر هیچ شتێکیترنا ..! لە وڵاتە پێشکەوتووەکان
ئەم فۆرمە بۆ بەیەکەوەژیان وەک فۆرمەکەیتر لە ئاستێکی بەرین
پیادەدەکرێت ، وەک خێزانێک چاویان لێدەکرێت و منداڵیش دروست
دەکەن و لەڕووی یاسایییەوە هەموو مافێکی خێزانی و یاساییان هەیە ،
بەمانای تەنها (کچبرادەر و کوڕبرادەر)ن واتا (گێرل فرێند و
بۆیفرێند) ، هەرکاتێکیش بەیەکەوە نەگونجێن جیادەبنەوە ، دیارە
لە هەردوو باردا ، ئەو پارچە کاغەزە ئیمزا بکرێت یان نا ، کاتێک
خۆشەویستی نەما ئیتر تەواو ، ئەو پەیوەندییە کۆتایی دێت ، جا
بەیەکەوە بمێنن یان جیاببنەوە ..! کەژاڵ وەک شاعیرێکی (دژەباو)
، کە سەردەمانێک بەو ئاراستە کاریکردووە ، دەبوا فۆرمی دووەمی
نادیدە نەگرتبا ، یان ئەوەتا هەرباسی مارەیی نەکردبا ، بۆ نموونە
(هەر پێی لەسەر ئەوە داگرتبا (وەرە با بەیەکەوە بژین ..!) ،
یان دەیتوانی بەشێوەیەک باسی کردبا کە بوارێک بۆ فۆرمی دووەم
بهێڵیتەوە ، یان لایەنیکەم ناڕاستەخۆ دەریبڕیبا بۆ نموونە بیگوتبا
(وەرە بەیەکەوە بژین (گەر مارەم بکەی یان نا) ، من خۆم و
دەسکە گوڵێک هەر لە چاوەڕوانیت دا دەبم ..!) ، لێرەدا باس لە
هەردوو فۆرمەکە دەکرێت ، وەک کەسێکی هاوچەرخ و دژەباو هەردوو
فۆرمەکەی قەبوڵ دەکرد ، چونکە لای ئەو عەشق و بەیەکەوەبوونەکەیان
لەسەرووی هەموو شتێکەوەیە ، چونکە کەژاڵ ئەحمەد لە سەرەتاوە ، بە
دوای کتێبەکانی (بەندەری بەرمۆدا و وتەکانی وتن)ەوە ، بە
ئاراستەی دژەباوی کاریکردووە ، بە دەرەجاتێک لەم کتێبانەش بەڵام
بەتایبەتتر لە کتێبەکانی (قاوەیەک لەگەڵ ئەودا) یان (ئاوێنەم
شکاند) ، لەوێدا (کەژاڵێکی جیاواز) دەبینین بەتایبەتیش / لە
کتێبی چوارەمی (ئاوێنەم شکاند) ئەم دژەباویییە و هاوچەرخییە بە
ڕۆشنی ڕەنگدەداتەوە ، خۆشی لە زۆرێک لە شیعرەکانی بەم دیدەوە
نووسیویەتی بۆ نموونە ، شیعرەکانی (ئاوێنەم شکاند ، کەژاڵێکی
جودا ، سەدساڵ غەریبیت دەکەم ، نازانم بەبێ تۆ بژیم ، بە
تەنوورەیەکی کورتی سوورەوە و زۆرێک لە شیعرەکانی ئەو سەردەمانەی
..!) ، چونکە بەبڕوای من / مرۆڤ دەبێ ڕاستگۆ بێت لەگەڵ ناخ و
بیروباوەڕەکانی خۆیدا ، ئەوەتا / (ئەلبێر کامۆ ، لە (ئەفسانەی
سیزیف) ، ڕەخنە لە (گالیلۆ) دەگرێ و دەڵێت (بە ئاسانی
دەستبەرداری ئەو ڕاستییە زانستییە بووە وەختێ بووە مایەی هەڕەشە

لەسەر ژیانی ، .. گەرچی یەکێک بوو لە گرنگترین ڕاستییە زانستییەکان ..!) ، یان هەر لەوکتێبەدا لەبارەی (شوبنهاوەر)ەوە دەڵێت (وەک بابەتەکی پێکەنین باسی شوبنهاوەر دەکرێ کە چۆن خۆی لەسەر سفرەیەکی ڕازاوە دانیشتووە و کەچی ستایشی خۆکوشتن دەکات …!) ، بە ڕەخنەگرتن لەم بیرمەندانەش پشتی بە وتەیەکی (نێچە) بەستووە کە دەڵێت ، (فەیلەسووف بۆ ئەوەی شایانی ڕێزگرتن بێت پێویستە خۆی نموونەی ئەو شتانە بێت کە دەیانڵێت ..!) ئەو قسەیەی (نێچە) بۆ هەرکەسێک و شاعیرێک و نووسەرێکیش هەر ڕاستە ، بۆیە ئەو چاوەڕوانییەمان لەو شاعیرە ئازیزەمان ئەوەیە کە ، بەو ئاراستە دژەباوییەی خۆی سەرلەنوێ دەستپێبکاتەوە و (ڕۆحی فڕوغ و ڕوئیاکانی کەژاڵێکی جودا) لەنێو بیرکردنەوەکانی ئێستای زیندوو و چاڵاک بکاتەوە…!

شاعیر لەنێو دەقەکەی / بەهەمان هەست و سۆز و زمانێکی شیعری پڕ لە خرۆشان و چێژ بەردەوام دەبێت و دەڵێت ،

سبەینێ واز
لەخووی خراپی زۆر نووستن ئەهێنم
مۆڵەت لە شیعر و خەڵک و خوا وەرئەگرم و
لەناو کلۆرە دارێکی پوورەی هەنگا
مانگی هەنگوینی لەگەڵ تۆ بەسەرئەبەم
فێری وتنی شیرین و
خستنەوەی وەچەی شیرین و
ئاشتییەکی شیرین ئەبم

کەژاڵ ئەحمەد لەو دەقەیدا ، وەک ئەوە وایە چیرۆکی عەشقێکمان بۆ بگێڕێتەوە ، لەسەرەتا عەشق دواتر (بەیەکەوە ژیان) ، دواتر مارەیی و هاوسەرگیری ..!) ، لەم کۆپلە شیعرەی سەرەوەش ، لە سەرەتا باس لەگۆڕینی هەندێک خووی خراپ دەکات ، بەمانایەک خۆی ئامادە دەکات بۆ ئاهەنگی گواستنەوە و ڕۆیشتن بۆ مانگی هەنگوینی ، بەڵام بۆ مانگی هەنگوینییەکە (شوێنێکی جودا لە وێنەیەکی بێئەندازەی جوانی شیعریدا) باسدەکات و دەڵێت (مۆڵەت لە شیعر و خەڵک و خوا وەرئەگرم و / لەناو کلۆرەدارێکی پوورەی هەنگا / مانگی هەنگوینی لەگەڵ تۆ بەسەر ئەبەم …!) دیارە شاعیر بەم دیدەوە دەڕوانێ کە (ژیان و عەشق و مرۆق) بەهای گەورە و پیرۆزییان هەیە ، بۆیە دەبینین لە مارەیەکەش داواکەی تەنها (چەپکە گوڵ و ماچێکی دەستانە) بوو ، بۆ مانگی هەنگوینییەکەش ، داوای هوتێلێکی گەورەی (پاریس و نیۆرک) ناکات ، هەرکوێیەک بێت تەنانەت (ناو کلۆرەدارێکی پوورەی هەنگیش بێت …! ، بەڕاستی خەیاڵێکی ناسک و جوان و شاعیرانەیە ، جوانکارییەکی بەوێنەی بەو کلۆرەدارەی پوورەی

هەنگ بەخشيوە ، لەو وێنە شيعرييە جوانى وەقسە هاتووە ، لێرەدا
چێژێكى گەورە بە خوێنەر دەبەخشێ ، لەسەر چيڕۆكەكەى بەردوام دەبێت
و دواى مانگى هەنگوينيش (باسى وەچەنانەوە و بەيەكەوە ژيانێكى
ئارام دەكات ..!) ، ئيتر هەوڵدەدا لەم كونجى ئاراماي□ لەگەڵ
ئەودا تابۆى بكرێت بۆ درێژماوە بمێنێتەوە ، بۆيە هەوڵدەدات زێتر
كار لەسەر خۆى بكات و ئەوشتانەى يان ، (واز لە خووە خراپەكانى
بهێنێت) و وەک دەڵێت (هەر ئەمڕۆ واز / لەم تووتڕكى
تووڕهبوونانەم ئەهێنم / كه لەدڕكى پەستبوونى تۆ ئەچێ بۆ لەمەودوا
/ گوڵ ئەگريت و گوڵ ئەگرم…!) ئيتر لێرەوە بەرەو كۆتايى چيڕۆكەكە
دەڕوات و بەڵام دواجار وێنەى گومانێكى گەورەمان بۆ دەكيشى و
دەڵێت ،

ئەگەر دڵت هێندەى دڵم گەورەنييه
بڕۆ وازم لێبهێنه با هەروەكو جاران بژيم

بەمانا يەک / لەوە دڵنيا نييە کە دڵى (ئەويش) جێگاى ئەو عەشقە
گەورەيەى تيادەبێتەوە ، يان دەتوانێ قەبوڵى ئەو كرانەوە و
هاوچەرخييەى بيركردنەوەكانى ئەو بكات ..! لەڕاستيدا لەوە دڵنيا
نييە و نازانێ ، بۆيە بە (ئەگەرەوە) قسە دەكات …! ، مرۆڤى
هاوچەرخ و مۆدێرن هەرگيز بە باوەڕى موتلەقى ڕەها لە شتەكان و
بابەتەكان ناڕوانن ، ئەگەر بە ئاستێكى كەميش بێت بوارێک بۆ
گومانەكان دەهێڵنەوە ، لێرەدا کەژاڵ ئەحمەديش هەرواى كردووە .
لەم دەقەدا / زمانى شيعرى لەسەرەتاوە تا کۆتايى شەونمى چيژ
دەردەكات و تەڕو پاراوە ، فۆرم و ناوەڕۆكيش / لەنێو رووبەى
جوانيدا تەريبن بەيەکەوە .. لێرەدا بە پێويستى دەزانم هەندێک قسە
لەسەر چەمكى جوانى بكەين ، ئەو (چەمكانە)ش کە پەيوەنديان بە
جوانييەوە هەيە و ماناكانى جوانى تۆختر دەکەنەوە و مەوداكانى
جوانيش بەرينتر دەکەن ، هەندێک نموونە و لايەنى جوانكارى ئەم
دەقەش بخەينەڕوو . هەروەک لە كتێبى (ئيستاتيكا ، Aestheticism)
، کە لە نووسينى (ئار ڤى جۆنسن) ە ، لە بەشى (شيعر و جوانى)
دا هاتووە و ، دەڵێت (كرۆكى جوانى لەنيو ئەدەبدا / لە شيعردا بە
ڕۆشنى دەردەکەويت ..!) ، بە ماناى شيعر / لە هەموو ژانرەكانيتر
زێتر ئيش لەسەر جوانى دەكات ، هەر لەو بەشەدا باس لە شاعير و
نووسەر (ئەدگار ئالان پۆ) دەكات ، بەتايبەت لە مامەڵەكردن و
روئياكانى ئەو لەگەڵ هەستى ڕاستى و چەمكى ڕاستى لەنيو دەق و
نووسينەكانيدا ، بە بڕواى ئێمەش / چەمكى جوانى پەيوەندييەكى نزيک
و بەهێزى هەيە لەگەڵ چەمكى ڕاستى يان ڕاستى گوتن ، لەنێو گوتارە
شيعرى و ئەدەبييەكاندا ڕاستى گوتن ، ڕەنگەكانى جوانى تۆخ دەكات و
ڕووبەرى جوانيش بەرينتر پێشان دەدات ، نەک هەر ئەوەندە بەڵكو

ڕەوایەتیش بە داهێنان دەدات ، چونکە ڕاستی گوتن هەر ئەوە نییە ، پەیوەندی بە جوانییەوە هەبێت بەڵکو / پەیوەندی بە ئازادبوونی نووسەرەکەش هەیە ، واتە کاتێک شاعیرێک یان نووسەرێک / لەنێو دەقەکانییان بە زمانی شیعری ڕاستی بەرجەستە دەکەن ، ئەوا ئەو کەسە لەنێو ڕووبەری دەقەکەی کەسێکی ئازادە و لەژێر کاریگەری هیچ هێزێکی دەرەکیدا نییە ، چونکە هەروەک چەند جاریتریش گتومانە / ئەوکەسانەی لەژێر کاریگەری هێزە دەرەکییەکان کەسی ئازاد نین واتە (کەسی نامە)ن ، کەسانی نامەش ناتوانن داهێنان بکەن ، چونکە ئاراستەی جووڵەکانی لەژێر کاریگەری هێزە دەرەکییەکان دایە ، جا ئەگەر لەم دید و ڕوانگەوە قسە لەسەر ئەم دەقە شیعرییەی کاژاڵ بکەین دەبینین / زۆر ڕاشکاوانە و ڕاسگۆیانە خەیاڵ و بیرکردنەوەکانی خۆی دەربڕیوە ، لەژێر کاریگەری هیچ هێزێکی دەرەکیدا نییە ، ئەوەی ئاراستەی جووڵەکانی دیاری دەکات ، ئەوە (تەنها) هەست و حەز و خۆزگە و خەونەکانی خۆیەتی ، بێگومان بە توانا و هێزێکی شیعرییەوە ، بۆیە کەسێکی ئازادە لەنێو ڕووبەری دەقەکەی بەمانایەکیتر / تەعبیری لە بیرکردنەوەکانی خۆی (کاژاڵ ئەحمەد) کردووە ، بۆیە لە ئاستێکی بەرز داهێنانی کردووە ، جوانییەکی مەودا فراوانی بەرهەمهێناوە ، بۆ نموونە دەڵێت / (من و تۆ بەیەکەوەبین ، ئیتر کارەبا نابڕێت و هەموو ڕۆژێ ئاو دێتەوە …!) چەند ڕاستگۆیانە و شاعیرانە و بە زمانی شیعری ، کێشەی ئاو و کارەبا دەخاتە ڕوو . ئایا ئەم ڕاستگۆییە پانتاییەکی قووڵتر و بەرینایییەکی زۆتری بە ڕووبەری جوانی نەبەخشیوە ..؟ ئەی ئەگەر بیگوتبا (من و تۆ بەیەکەوە بین ، کارەبا ” هەمیشە ” دەروشاوەکانی سەرشەقام و نێو ماڵەکان زۆتر دەدرەوشێنەوە و ئاویش وەک ” هەمیشە ” . لە گەڕانی گوتن بەردەوام دەبێ ..!) ، ئەوەی منیش نووسیومە بۆ دەربڕینێکی شیعری و بە زمانێکی شیعرییە بەڵام / هیچ جوانکارییەکی تیا نابینین ، چونکە ڕاستیم تیا نەگوتووە ، چونکە لە نیشتیمانی ئێمە (ئاو و کارەبا) وەک زۆرێک لە پێداویستییە سەرەتاییەکانیتر خەڵک بەردەوام و (هەمیشە) لێیانەوە بەهرەمەند نین ..! کاژاڵ ئەحمەد گەر دەربڕینەکانی خۆی بەمشێوەیەی من گوتبا / هیچ ئازادییەک و ڕاستگۆییەک و هاوکات ئەو ڕووبەرە بەرینەی جوانیشمان لەنێو دەقەکەیدا نەدەبینی ..! جا لێرەدا هەوڵدەدەین / بەرەو کۆتایی ئەم نووسینەمان بڕۆین و بنەڕەتی مەبەستەکانمان بە چڕی بخەینەڕوو ، هەروەک پێشتر گتومانە کە زمانی شیعری دەتوانێ یان هێزی ئەوەی هەیە کە / قسە لەسەر هەموو بابەتێک بکات و مرۆڤ گەر توانای شیعری هەبێت دەتوانێ تەعبیر لە هەست و خەونەکانی خۆی بکات ، یان زمانی شیعری دەتوانێ

ســـوود لـە هەر (وشەيەک و چەمکێـــک) بـــبينێ و شـــاعيرانە لە
پەيوەنـدي□کی نـوێ بەکاريـــان بهـێنێ / بـــوونی ئەم هێـزە ڕشـت و
گەورەيەی زمانی شيعری ، ئەوە (ديوێکی گەردوونييەتی) شيعرمان
پێشان دەدات ، کەژاڵ ئەحمەديش لە چوارچێوەی دەقە شيعرييەکەی ئەم
هێزە گەورەيەی زمانی شيعری پێشانمان داوە و بەرجەستەی کردووە ،
کە بە زمانی شيعری و لە چوارچێوەی وێنەی شيعری جوان بابەتی زۆر
گرنگ و گەورەی باسکردووە ، لە سەرەوە باسمان لە زۆربەيان کردووە
، وەک (کێشەی ئاو و کارەبا ، هێڵی تەلەفۆنەکان و سايتی گوگل و
قوتابخـانەی تێکەڵـاو و مـارەيی و هاوســەرگيری و تەڵـاق و بـاری
دەروونی کوران و کچان و … زۆرانيـتر) ، باسکردن لەم هەموو بابەتە
جودا و گرنگ و هەمەجۆرانە لەچوارچێوەی دەقێکی شيعری ، ئەوە ئەو
هێـزە گەورەيەی زمـــانی شيعريمـــان پێشـــان دەدات لە هەمانکـــات /
ڕەوايەتـی بە ئيمەش دەدات کە بڵێيـــن / بـــوونی ئەو هێــزە گەورەيەی
زمانی شيعری و بوونی مەودا فراواناکانی ڕووبەری شيعر ، (ئەوە
ديــوێکی گەردوونيــەتــی شيعــرە … !) ، هەروەهــا (ديـــوەکەی تـــری)
گەردوونـييەتی شيعر لەوەدايە کە / شيعر (خۆی) لەنێو گەردووندا
بوون و ئامادەييەکی بەردەوامی (هەبووە و هەيە) ، بۆ نموونە /
خەونەکانی مر□ق پ□يەتی لە شيعر بەمانایەک کاتێک / مر□ق ه□ستەکانی
نــاوەوە و خەونە جوانەکـــانی خۆی باســدەکات لەوێــدا ، شيعـــرييـەت
دەبينين يان ، لەنێو هاژەی تاڤگەکان شيعرييەت هەستپێدەکەين ،
لەنێــو گڤەگڤــی (بـــا) شيعـــرييەت هەســت پێـــدەکەين ، لەنيـــو
ميلۆدييەکانی بولبول و چيکەچيکی چۆڵەکە و باڵندەکان شيعرييەت
هەست پێدەکەين ، لەنێو ورشە ورشی درەخت و دەنگی رووبارەکان
شيعرييەت هەست پێدەکەين ، تەنانەت ئەگەر بە هەستەوە (گوێ لە
بێدەنگی بەرديش) بگرين شيعرييەت هەست پێدەکەين ، بەهۆی ئەم
بيرکردنەوەمان و خستنەڕووی ئەم هەموو فاکتانە دەتوانين بە خەتێکی
درشت و گەورە بنووسين (بەڵێ / شيعر زمانی مرۆڤ و گەردوونە ..!)
، هەروەها دەخوازم ماڵە چراخانييەکەی شيعری (کەژاڵ ئەحمەد)يش
هەرئاوەدان و درەوشاوە بێت ، سڵاو لە داهێنان .

ئۆکتۆبەری ٢٠٢٠

سەرچاوەکان :

- کتێبی (من دەبێ خۆم بسميل بکەم) کەژاڵ ئەحمەد
- کتێبی (فەلسەفەی بوون) محەمەد کەمال
- کتێبی (ئەفسانەی سيزيف) ئەلبێر کامۆ .. و/ ئازاد بەرزنجی
- کتێبی (Aestheticism) R.V.Johnson

ئەم جارەیان نەرەی شەرتی کارەبایە! … کامل احمد

من لە دوو ووتاری تردا سەبارەت بە “چاکسازیەکانی” ئەحزابی دەسەڵاتداری کوردستان کە لە ژێر خێمەی “حکومەتی هەرێم” دا دەیانەوێت بیبەنە پێشەوە سەرنج و پێشنیارەکانی خۆم خستەتە ڕوو. لە کۆتایی ئەم ووتارەدا، لینکی هەر دوو ووتارەکە دادەنێمەوە تا خوێنەر بتوانێت بە شێوازێکی ڕۆشنتر و لە گۆشەنیگایەکی چینایەتیەوە پەی بەو ڕاستیە بەرێت کە چۆن ئەم “چاکسازیانەی” بورژوازی دەسەڵاتداری کورد نەک هیچ پەیوەندیەکی بە باشبوونی بار و گوزەرانی ئەوانەوە نیە، بەڵکو بە برسیکردن و هەژارکردن و ڕاگرتنیانە لە بەرامبەر برسێتیەکی سک هەڵگوشینەردا و پێشبڕکێیەکە بە ئەوەی لە دەستە خوشکەکانیان دانەبڕێن لە ئاستی جیهانیدا و بتوانن وەڵامگەی بورژوازی جیهانی بن کە ناوچەیەکی ڕادەستی ئەوانکردووە بە بەڕێوەبردن و بردنەپێشەوەی سیاسەتەکانیان.

بەپێی هەواڵێک کە لە تۆڕی میدیایی ڕووداو دا بڵاوکراوەتەوە، وا بڕیارە کە “حکومەتی هەرێم” لە مانگی ۱۲ ی ساڵی ۲۰۲۰ دا پڕۆژەی دابەشکردنی کارەبا بداتە کەرتی تایبەت. بە پێی گووتەی ئومێد ئەحمەد، گوتەبێژی وەزارەتی کارەبا، کە بە تۆڕی میدیایی ڕووداوی ڕاگەیاندووە، “کۆمپانیاکان لە ناوە و دەرەوە هەن. کۆمپانیای ئەوروپی هەیە و کۆمپانیای ناوخۆش. هەڵبەتە ئەو کۆمپانیایانە دەبێت تێگەیشتنی باشیان بە داواکاریی وەزارەتی کارەبا هەبێت و بەشێوەی مونافسە” دەبێت و کە توانیی زۆرترین مەرجەکانی ئەمە قبووڵ بکات، بەو سیقەیە کە باسم کرد، بەو دەدرێت.

هاوکات لە ڕاگەیاندنەکەدا هاتووە کە ئامانجەکانی وەزارەت بریتین لە: گراننەکردنی نرخی کارەبا، کۆنترۆڵکردنی سیستەمی بەڕێوەبردنی کارەبا، کەمکردنەوە و نەهێشتنی سەرپێچیەکان، ڕێگری لە بەفیڕۆدانی کارەبا و کەمکردنەوەی پاڵەپەستۆی سەر تۆڕەکان.

بەر لەوەی سەرنجەکانم لەسەر ئەم خاڵانە و ناوەڕۆکی سیاسی ئەم هەنگاوە بدەم، پێم باشە کەمێک بگەڕێینەوە دواوە بۆ ئەو کاتەی کە نێچیرەوان بارزانی سەرۆکی “حکومەتی هەرێم” ی ئێستاو “سەرۆک وەزیرانی ئەو کات لە داوایەکی دا بە دکتۆر جیم کیم یۆنغ سەرۆکی

کۆمەڵەی بانکی نێودەوڵەتی لە مانگی شوباتی ٢٠١٦ دا، داوای هاوکاری لەم دەزگایە دەکات لە پێناو گەشەو بەرەوپێشچوون و وەستانەوە بەرامبەر ئاستەنگیە ئابوری و گەشەپێدراوەکاندا. ئەوانیش لەبەرامبەر ئەم داوایەدا ڕاپۆرتێک ئامادە دەکەن و پێشنیارەکانی خۆیان دەخەنەڕوو کە کورتکراوەکەی لە ٢٧ خاڵ پێکهاتووە و بەشێکی زۆر لە گرتنەبەری ئەم پڕۆسانەی کە ئێستا لە هەرێمی کوردستاندا بەڕێوەدەچێت و لە لایەن ئەحزابی دەسەڵاتدارەوە دەخرێتە بواری جێبەجێکردنەوە لەوێدا هاتووە. ڕاپۆرتەکە، هەروەک ئەوەی دەسەڵاتدارانی کوردستان دەیکەن، وا خراوەتە ڕوو کە ئەمە کۆم□ک□ بە چین وتوێژە مەحرومەکانی کۆمەڵگا و بە مەبەستی پاراستنیانە لە کاریگەریە کۆمەڵایەتی و ئابوریەکانی ئەم قەیرانەی کە “حکومەتی” تێدایە. هەر لە هەمان ڕاپۆرتدا هاتووە کە وەزارەتی پلاندانانی حکومەتی هەرێم دەیەوێت تا ساڵی ٢٠٢٠ ئەم چاکسازیانە بکات. ئەم ڕاپۆرتەش وەک هەنگاوی یەکەمی ئەو یارمەتیانە نووسراوە کە بانکی نێودەوڵەتی دەتوانێت پێشەکەشی بکات بۆ بردنەبەرەوەی ئەو چاکسازیانەی کە ماوەیەکی زۆرە چاوەڕوان□کرێت. لە هەنگاوی دووەمیشدا لە باری تەکنیکیەوە یارمەتی حکومەتی هەرێم دەدەن کە چۆن جێبەجێیان بکات.

هەموو ئەوهێرشانەی کە “حکومەتی هەرێم” دەیکاتە سەر سفرەی خاڵی پڕۆلیتاریای کوردستان و هەموو توێژە وەتەنگهاتووەکانی تری کۆمەڵگا، لە کورتەی ئەم ڕاپۆرتەدا خراونەتە بەردەست ئەحزابی دەسەڵاتداری کوردستان بە مەبەستی جێبەجێکردنیان و داماڵینی شانی خۆیان لە بچووکترین بەرپرسیاریەت لە ئاست کۆمەڵگادا. ئەمانە ئەو سیاسەت و چاکسازیانەن کە دەسەڵاتداران، هەنگاو بە هەنگاو و یەک لە دوای یەک دەیبەنە پێشەوە بۆ ئەوەی مەرامەکانی بانکی نێودەوڵەتی و جێبەجێبکەن و لە ماراسۆنەکە دوانەکەون. هەنگاو بە هەنگاو ئەم بە تایبەتیکردنە (پرایق□تایزەیشن)ە هەموو ئەو کەرت و سێکتەرانەی تریش دەگرێتەوە کە تا ئێستا بە ناو لە ژێر سایە و دەسەڵاتی کەرتی گشتیدان، وا ئەم جارەیان نۆرەی کارەبایە.

خەڵکی کوردستان ٣٠ ساڵە بە دەست نەبوونی کارەباوە دەناڵێنن. پرسیارێکی گرنگ کە پێویستە لە خۆمانی بکەین ئەوەیە کە ئایا ئەم ٣٠ ساڵە کارەبا بۆ دواکەوت؟! ئەم کارەبایە بۆ پیشتر نەهات؟! بۆچی ئێستا دێت و دەیانەوێت کوردستان ڕووناک بکەنەوە و بیکەن بە چراخان؟! ئاشکرایە کە مەسەلەی سەرەکییان ئەم بە پرایق□تکردنەبووە و وا ئێستا کاتی هاتووە و “کوڵاوە”. ئەوان زیان و قازانجیان بۆ خۆیان و چینەکەی خۆیان دەوێت وبە بێ سوودی خۆیان و کۆمپانیاکانیان ئامادەنین ڕوناکی بدەن بە خەڵکی کوردستان. هەموو

کۆمپانیاکان یان هی خۆیانە و یان شەریکن و بەشیان هەیە تیایدا. بۆیە ئەم هەنگاوەیـــان دەبێتە هۆی دەوڵەمەنـــدبوونی زیاتریـــان و قۆرخکردنی سەرمایە لە دەستی کۆمپانیاکانی خۆیاندا.
بە تایبەتکردنی هەر یەکێک لەم کەرتانە، بە مانای خستنەڕوویانە لە بازاڕدا بە فرۆشتن. واتە کارەباش وەک هەر کاڵایەکی تر دەخرێتە بازاڕاوە بۆ ئەوەی بکڕدرێت. بە مانایەکی تر ئەوەی توانای کڕینی هەبێت دەتوانێت لە کارەبا بەهرەمەند بێت و ئەوەشی توانای کڕینی ئەم خزمەتگــوزاریەی نیە و نــاتوانێت بە دانــی پــارەی کارەبـــادا ڕابگات، دەبێت لێی بەهرەمەند نەبێت. کەسێک کە نانی شەوی نەبوو بیخوات ئەو کات ناشتوانێت کارەبا بکڕێت. بۆیە بانگەشەکانی یەکسان بەهرەمەندبوون لە کارەبا وەک بەهرەمەندبوون لە هەر پێداویستیەکی تری ژیان و کۆمەڵگا درۆیەکی ئاشکرایە. ئەگەر ئێستا هاووڵاتیان لەبەر نەبوونی مووچە و بەدەرەستی “حکومەت” دا، دەتوانن گوێی خۆیان لە دانی پارەی کارەبا بخەوێنن و ئەوانیش ناتوانن فشاریان بۆ بێنن، ئەوا ئیتر دەستی کۆمپانیاکانی کەرتی تایبەت ئاواڵە دەبێت بە ئەم کارە و دەسەڵاتدارانیش شانیان خاڵیە و وەڵامیان دەبێت بەوەی کە کارەبا لای ئەوان نیە.
هەر بۆیە وەک پێشتریش ووتم هەموو ئەمانە چاکسازی بورژوازین و “حکومەتی هەرێم” یش بەرنامەڕێزی بۆ کردووە بە هاوکاری بانکی نێودەوڵەتی و هەر جارەی چەپکێکیان پێشکەشدەکات. وا ئەم جارەیان نۆرەی کارەبا بوو. حەتمەن وەڵای ئەوەی نەخۆشخانە و قوتابخانەکان نیوانیو بەڕێوەدەبرێن، بەڵام ئەمانیش دوور نیە لە ئایندەیەکی نزیکدا بە تەواوەتی ڕادەستی کەرتی تایبەت نەکرێن. هەر ئێستا پاکوخاوێنی و فڕێدانی زبڵ و خاشاکی شارەکانیش لەدەست کۆمپانیا تایبەتەکانــدایە و ئەگەر چینــی پرۆلیتاریــای کوردســتان نەتــوانێت پارەکەی بدات ئەوا شارەکان زبڵ و پیسی دەیانخوات.
خاڵێک کە پێویستە زۆر ڕۆشنبێت ئەوەیە کە مەسەلەی پرۆلیتاریا، حکومەت و پرایڤەتکردن نیە، کەرتی تایبەت و دەوڵەتی یان گشتی نیە. پرۆلیتاریــا وەک چینێــک پێویستە لە بەرانبەر چینــی بــورژوازی و سەرمایەداری دا ڕابوەستێت و بە هیچ کەرتێکیان خۆشخۆیان نەبێت. هەر بۆیە چاکسازی ڕیشەیی لە کۆمەڵگادا تەنها بە خاوەنانی ئەسڵی کۆمەڵگا دەکرێت کە ئەویش پرۆلیتاریایە. پرۆلیتاریە دەبێت بەهێزی ڕێکخراوی خۆی و بە هەموو شێوازێکی لەبەردەستدای ڕێکخراوبوون خۆی ڕێکخراوبکــات تــا بتــوانێت ئەم چاســکازیانەی بــورژوازی بە کەرتــی تایبەت و گشتی یەوە تووڕهەڵدا و لە جێیان چاکسازی و دەسەڵاتی خۆی پیادەبکات کە هەم هەنگاوێک بێت بۆ باشتربوونی ژیانی و هەم ببێتە خشتە سـەرەکیەکانی گۆڕینــی کۆمەڵگــا و دامەزرانــدنی کۆمەڵگــایەکی

سۆشیالیستی کە هەموان تیایدا بە پێی توانای خۆیان کاربکەن و بە پێی پێویستی خۆیان لە سامان و بەرووبوومی کۆمەڵگا بەهرەمەندبن. هەنگاوی سەرەکیش لەم ڕاستایەدا و لە ئێستادا ئەوەیە کە پڕۆلیتاریا هۆشیارانە لە مەیداندابێت بۆ بەدەستهێنانی موچەی تەواو و مانگانە لە کاتی خۆیدا و هاوکات خەبات بکات بۆ زیادکردنی مووچە و بەدستهێنانی بژێویەکی باشتر. بۆیە خواستی کارەبای ٢٤ سەعاتە بە ئەمپێری تەواوەوە و بە نرخی گونجاوەوە، کە نرخەکەی ئەگەر لە هی ئێستا هەرزانتر نەبێت ئەوا نابێت بە هیچ شێوەیەک گرانتربێت، بە شێوەیەک کە هاوڵاتیان توانای کڕینیان هەبێت، خواستێکی هەر ئێستا و دەستبەجێیە لە پاڵ خواستی دانی مووچەی تەواودا لە کاتی خۆیدا و بێ دواکەوتن.

کامل احمد

13.10.2020
kamil.ahmed.f@gmail.com

هونەری قوتابی بوون … نووسینی: حەمە هیوا

بابەت/پەروەردەیی

لە کۆمەڵگای ئێمە پەروەردە وەك هەر پێویستیەکی گرنگی ژیان فەرامۆشکراوە و بە پەراوێزی ماوەتەوە. چ لەلایەن دایکان و باوکان، چ لە لایەن چینی مامۆستایان و فێرکەران. لە ساڵانی ڕابردوەوە هەتا هەنووکە، کێشە یەك لە دوای یەکەکانی باشوری کوردستان وای کردوە تاکی ئێمە هیچ کات و ساتێکی بۆ هەنگاوە پێویستیەکانی ژیانی خۆی نەبێت. ئەم قەیرانەش لە بچوکترین کەس لە کۆمەڵگا، هەتاوەکو دەگاتە گەورەترین کەسی گرتۆتەوە.هاوکات ئەو جیلە نوێیەش کەوا هاتوە و دێت، لەسەر هەمان بنەمای ناجێگیر گوزەر دەکات. دەسەڵاتی سیاسی سێ دەیەی رابردوو گەورەترین داهێنانی ئەوەبوو، وای کرد گەورەترین دەستکەوت لای تاکی کورد، ئەو موچەیە بێت کە مافی خۆیەتی و بۆی نیە داوای بکات. نامەوێت زۆر قووڵ بمەوە لەم هەموو قەیرانە

بێ شومارەی لە کۆمەڵگا دەگوزەرێت، بەڵام ئەوەی زۆر لای من جێی نیگەرانیە، خەمساردی چینی مامۆستای کوردە بە نمرەی یەکەم.

مامۆستای کورد بە رێژەی زۆرینە کار بۆ دروستکردنی تاکێکی زانست دۆست و مر□ق د□ست ناکات، بە پێچەوانەوە و بە داخەوە کار بۆ خودئەڤینی (نەرسیسیەت) و پشاندانی ڕۆڵی پاڵەوانێتی دەکات.

فەیلەسووفی بەریتانی (بێرتراند ڕاسێڵ)1872_1970 لە یەکێک لە کتێبەکانی، کە تایبەتی کردوە بە پەروەردە دەڵێت: ئەرکە لەسەر مامۆستاکانی قوتابخانە هەتا کۆتایی دەستی فێرخوازان بگرن، نەك لە شوێنێك دەستیان بەردەن و هوتافی لوتبەرزیی بەسەریان لێ بدەن. دەبێت بڵێم بەداخەوە تاوەکو ئێستاش مرۆڤی کورد و مامۆستای کورد وا تێگەیشتوە، پرۆسەی قوتابی بوون پرۆسەیەکی کاتیە و دەشێت لە جێگەیەك پرۆسەی زانین بوەستێ. بێ ئاگا لەوەی پرۆسەی قوتابی بوون پرۆسەیەکی هەمیشەییە، لەگەڵ ئەوەشدا پرۆسەیەکی بایەخدار و پێویستە.جارێکیان لەگەڵ یەکێك لە مامۆستاکانی خۆم کە خاتوونێکی جوانکیلە بوو، کەوتمە دەمەتەقێوە و پێم گوت مامۆستا دەمەوێ ببین بە هاورێ و لە دەرەوەی ئێرە پەیوەندیەکی دۆستانە بونیاد بنێین، بەم شێوەیە بەرپەچی دامەوە: ببورە من هاوسەرگیریم کروە، لەبەر ماڵەوە و هاوسەرەکەم ناتوانم.ئەم قسەیە بوە مایەی نیگەرانیەکی ئێجگار زۆر، بۆیە بە داخەوە دەبێت بڵێم: چینی مامۆستایانی کورد زۆر کەمتەرخەم و نا پیشەیین بە ڕێژەی زۆرینە، هەر ئەمەشە وای کردوە تاکی ئێمەو مانان تاکێکی نا هۆشیار و ئەنتی مەعریفە بێت. لە فیلمی نووسەرە ئازادەکان، کە ڕیچارد لاجیرافینیز کاری دەرهێنانی بۆ کردوە، مامۆستایەك دەبینین، کە دەیەوێت ئەو ململانێ پڕ لە کینەیەی لە نێوان قوتابیە ڕەش پێست و سپی پێستەکانی بمرێنێت، لە ڕێی زانین و تەبایی شادیان بکات. ئەفسووسی گەورە ئەوەیە مامۆستایانی ئێرە هیچ کاتێك کەمتەرخەمی خۆیان نابینن لە بەرامبەر ئەو قوتابیە گوێگرەی، کە بە هەستێکی زانین ویستانەوە لە مامۆستا ڕادەمێنن.

مانیفێستی عەشق.. بەشی

بیستەم...تێکست: ستیڤان شەمزینی

چاوە سەوزەکانی من کە وەک بەهار خۆیان ئەنوێنن
قەرزاری ئەو تاوە بارانەی عەشقی تۆن
لە ئاسمانی گلێنەکانمەوە بە شەستە دائەبارن

هەناسەکەم تۆ تاڤگەی روونی دەمیت
هێواش هێواش ئەڕژێیتە خۆزگەکانمەوە
تۆ تاڤگەی ئەشقیت و
ئەڕژێیتە ماڵی بێکەسیمەوە

زمانێک شک نابەم لەم دونیایەدا بۆ تێگەیاندنی تۆ!!
بێچارە خۆم کە ئاسنی ساردی عەشقت ئەکوتم

زۆر چاوەڕوانت بووم.. زۆر بۆت گەڕام
زۆر بۆت گریام.. زۆر یادم کردیتەوە
تۆ هێشتا وەهمی نێو خەیاڵەکانی منیت
ئایا بە راست من شتێکم لێ ون بووە؟

شاکارێکم بۆ نوسیووی
“دانتی” بۆ “بیاتریس”ی نەنووسیوە
هەرچەند دڵنیام بە زەردەخەنەوە دەڵێی:
سەر لەم هەستە ترسناکەت دەرناکەم

ئەگەر مەجنون من ببینێت، شەرم سەرتاپای دادەگرێ
ئەگەر لەیلا تۆ ببینێ، تاجی شاژنی عەشق دادەنێ
ئەوسا هەردووکیان وەک دەروێش ئەکەونە دوامان

ئەمڕۆ وتت خۆشمدەوێی شێتە گیان
من بێدەنگبووم.. تۆ واتزانی تووڕەیی دایگرتم
بەڵام بیرم لەوە دەکردەوە چ ئاشقێک هەیە شێت نەبێ؟

تاقانەکەی دڵم
ئەزانی مردن لەپێناوی ئەشقدا ژیانە
ژیانیش بێ ئەشق خۆی لە خۆیدا مردنێکی هەمیشەییە؟

ئازیزم ئەبێ بزانی هەموو ئاشقێک رۆحی بریندارە
ئەوە کێیە خوێ دەخاتە سەر برینەکانی؟

لە پشت هەر ئاشقێکی مەزنەوە
مەعشووقێکی دڵڕەق هەیە
لە پشت هەر ئەفسانەیەکی ئەشقەوە
دۆڕانێکی جاویدانی هەیە
لە پشت هەر بەیەک گەیشتنێکەوە
درۆیەکی گەورە هەیە

پڕ پڕم لە نامۆیی، ئاخر بەم فتیلە لەرزۆکە
چۆن مەملەکەتی هیوا بدۆزمەوە؟
پڕ پڕم لە ئەشق، ئاخر بەم هەنگاوە کورتە
چۆن لە دۆزەخی مەعشوق رزگارم بێ؟

لە خەونمدا شمشێری فیراقیان لەسەر سنگم دا
کەوتمە سەر زەوی و بێدار بوومەوە،
بە هەقیقەت خوێن لە جەستەم دەچۆِرا!
ئەوسا زانیم ئەشق تەنیا خەونێکە

کاتێک ئاشق بووم یەکەم شت فێری فڕین بووم
کاتێک دابڕام یەکەم شت فێری گریان بووم
ئەشق فێری فڕین و گریانی کردم

شەو نییە بە رۆژە خۆشەکانم لەگەڵ تۆ نەگریابم
شەو نییە بە بینینی رۆژێکی نوێ لەگەڵ تۆ حەسرەتم نەکێشابێ
شەو نییە بە بەردەوامیدانی رۆژەکانم لەگەڵ تۆ هەنسکم نەدابێ

لە یادی ٥٣ ساڵەی ئیعدامی (چیگڤارا)دا … سەردار عەبدوڵا حەمە

دەوڵەتی کۆنەپەرستی بۆلیڤیا لە بەرواری ٩ ی تشرینی یەکەمی ١٩٦٧ چیگڤارای بە دیل کراوی ئیعدام کرد . ئەم تاوانە تا هەتایە وەک پەڵەیەکی ڕەش دەمێنێتەوە لە مێژووی ئەم دەوڵەتە سەرمایەداریە دا. چیگڤارا یا وەک لای خۆمان پێی دەووترێ جیڤارا لە ڕووی کۆمەڵایەتی وسیاسیەوە سەر بە کام دەزگای فیکری بووە؟ چەپ بوو یا کۆمۆنیست بوو ؟بەوەڵامی ئەم پرسیارە باشترە سەرەتا شتێک لە سەر ئەم دووشەیە بڵێین . جیاوازیەکە تەنها لە دەربڕینی دوو ووشەی چەپ و کۆمۆنیست دا نیە دابەڵکو جیاوازیەکە لە ناوەڕۆکدایە دەکرێ تۆ چەپ بیت بەڵام کۆمۆنیست نەبیت ، دەکرێ کۆمۆنیست بیت و چەپیش بیت (چەپی کرێکاری) . بۆرژوازی و ووردە بورژوازی دەتوانن چەپ بن و لە مەوقعیەتی چینەکەی خۆشیادا بمێننەوە بەڵام ئەگەر بوونە کۆمۆنیست ناتوانن هەر لەوەدا بمێننەوە بەڵکو دائەخزێن بە ناو پرۆلیتاریا. ئەم جۆرە چەپەی بۆرژوا یا ووردە بۆرژوازیە لە مێژوودا هەر لە سەرەتای سیستەمی سەرمایەداریدا بوونیان هەبووە و

بەشێوەی جیاواز دەرکەووتون دژایەتی کۆمۆنیزمیشیان کردووە لە واقیعدا کاریان بە مانەوەی سەرمایەداری کردووە .
ئامانجی ئەم چەپە لە پراکتیکدا سۆشیالیزم نیە لە باشترین حاڵەتدا سەرمایەداری دەوڵەتیە، یا جۆرێک لە سۆشیالیزم کە لە واقعدا بەدی نایەت و هەرلە وەهمدا دەمێنێتەوە بەکارهێنانی پرولیتاریا و چینە هەژارەکان لە لایەن ئەم چەپەوە هەر بۆ ئەم ئامانجە بووە .
چەپێک لە جیهانی بە ناو سێهەم هەبوو تائێستاش پاشماوەکانی ماوە ، خەڵک گەرایە یا پۆپۆلیستە و ئەنتی ئەمپریالیستە، باس لە سۆشیالیزم دەکائەو پشت بەستووە بە ڕۆشنبیروجوتیار ، جەنگی چەکدارانە و پارتی زانی بە خەباتی سەرەکی خۆی دەزانێ و ئامانجیشی سۆشیالیزمێکی نازانستیەبێیە سۆشیالیزمەکەی یا خەیاڵەی دەبێت و بەدی نایەت یا سەرمایەداری دەوڵەتی لە ڕێگای کەرتی گشتیەوە بەدی دێنێت ، وەک چین و کوباو ڤیەتناموکوریای باکور، .هێزی سەرەکی ئەم بەشە لە چەپ پرۆلیتاریا نیە یابەڵام چینی کرێکار نیە ، نایەوێ ئەم چینە وەک دینامۆی شۆڕشیسۆشیالیستی هەڵخڕێنێ ور ناتوانێ سەر بەم مەیلەی ناو چینی کرێکار بێت.
جیڤارا سەر بەم جۆرە لە چەپ بوو هەربۆیە لەهیچکام لەو ووڵاتانەی ئەو تێدا جەنگی سۆشیالیزم دانەمەزرا وە بنەمای کاری و بەبەڕێ پشتی ئەوجوتیار بوو نەک چینی کرێکار ، چینی کرێکار لە ڕێگای شەڕی پارتی زانی و تیرۆر کردنی پیاوانی دەوڵەت و ئەفسەر و سەربازی دەوڵەتەوە بەسۆشیالیزم ناگا ، چینی کرێکار لە ڕێگای شۆڕشی کۆمەڵایەتیەوە بە مانگرتن و ڕاگرتنی چەرخی ئابوری سەرمایەو خۆپیشاندانی بە کۆمەڵ وسەرتاسەری و ڕێکخراو و بەکاری هەرەوەزی ودەست بەسەرا گرتنی هۆیەکانی بەرهەم هێنان و لە کاتی پێویستیشدا بە پەلاماری چەکدارانە دەتوانێکۆتایی بە دەسەڵاتی سەرمایە بێنێت ودەسەڵاتی سیاسی و ئابوری خۆی دامەزرێنێت و سۆشیالیزم دامەزرێنێ و پەل بهاوێ بۆ جیهانیش .
بەڵام جیڤارا بۆ ئەمە خەباتی نەکرد ، هەربۆیە نە لە کوبا و نە لە هیچ یەکێ لەو دەوڵەتانەی ئەو تێدا تێکۆشاو ژیانی خۆشی لە سەردانا ئەم ئامانجە نەهاتە دی.
لەگەڵ ئەمانەشدا جیڤارا چەپ و ئینسان دۆست بوو هەر ئەمەش بوو بووە هۆی ئەوەی ژیانی خۆی لە پێناو ئینسان دۆستیدا بەخت بکا .
ئینساندۆستی و ئازادیخوازی ڕێگا نین بۆ گەیشتن بە سۆشیالیزم و کۆمۆنیزم . دەکرێ ئینسان دۆست و ئازادیخواز بیت بەڵام ئامانجت سۆشیالیزم وکۆمۆنیزم نەبێت تەنانەت ڕێگریش بیت لە بەردەم گەیشتن پێ یان . کاتێ ژنێکی کاتۆلیک یا مەسیحی دەچێتە ئەفەریقا خواردن و دەرمان بە مناڵانیبرسی و هەژار دەبا ئەو مناڵانە لە باوەش دەگرێ

و ماچیان ئەکا ئەمە کارێکی ئینسانی دەکا بەڵام ئەگەر پێ ی بڵێ ی ڕێگای ڕزگاری ئەم مناڵەبرسیانە رووخاندنی سەرمایەداریە و بە دیهێنانی سۆشیالیزمە ڕەنگە بکەوێتە سەنگەری دژایەتیتەو□ و پ□ت بڵی نەخێر هەر سەرمایەداری باشە بەڵامدەبێ بە بەزەیی بێت بەشی هەژارانیش بدات ، زۆر کەس و ڕەوت هەن بەم جۆرە بیر دەکەنەوە سۆشیالیزمەکەی ئەم کەس وڕەوتانە لەمە زیاتر نیەواتر□ د□سەڵاتێکی سەرمایەداری بە بەزەیی و دۆستی هەژارانی دەوێ .
چیڤارایزم ڕەو تێکی پۆپۆلیستی چریکی و فیدائیە و خەڵک گەراو ئەنتی ئەمپریالیستیە نەک ئەوەی ڕەوتێکی کۆمۆنیستی و کرێکاری بێ ، ڕەوتێکیچەپی یە و کۆمۆنیستی نیە بە هەموو پێوانەکانی کۆمۆنیست بوون کە لە مانیفیستەکەی مارکس و ئەنگلس و یا بەلشەفیزمەکەی لینیندا پێناسە کراوە .
چیڤارا زیم ناتوانێ کۆمەڵگا لە چنگی سەرمایەداری دەربێنێ و سۆشیالیزم دامەزرێنێ وە ئەم جۆرە چەپە دەمێکە لای خۆمان خۆری ئاوابووە و بە بنبەست گەیشتووە و نەیتوانێ درێژە بە خەبات و تێکۆشانی خۆی بدات .
ناوی چیڤارا و ئەوانەی وەک ئەو گیانیان بەخت کرد لە پێناو ئینسان دۆستیدا هەر دەمێنێتەوە و لە بیر ناکرێن .

سەردار عەبدوڵا حەمە

٢٠٢٠/١٠/١١

دەرد و ماڵئاوایی … فەروغی فەروخزاد … و: نەژاد عزیز سورمێ

ڕۆیشتم ، بمبەخشە ، مەڵێ ئەو بێ وەفابوو
بێجگە لە ماڵئاوایی ، ڕێگای دیم بۆ نەمابوو
ئەو عیشقە ئاگرینەی پڕ دەردی بێ ئومێدیی

لە کەندەڵانی گوناە و شێتییەتیمدا کشابوو

ڕۆیشتم داغی ماچی پڕ حەسرەتی تۆ
بە فرمێسکی دیدە لە لێوەکانم بشۆرم
ڕۆیشتم لەو سروودەدا بە ناتەواوی بمێنمەوە
ڕۆیشتم لە خۆڕا ئابڕو بەخۆم بدەم
ڕۆیشتم ، مەڵێ مەڵێ بۆ ڕۆیی ، نەنگی بوو
عیشقی من و نیازی تۆ و
سازو سۆزی هەردووکمان
ڕازەکانمان ..
لە پەردەی تارو خامۆشا
وەکو گەردی بەیانییان وەدەرکەوتن .

ڕۆیشتم وەك دڵۆپە فرمێسکێکی گەرم
لە دامێنی گۆشەیەکی شەوەزەنگی ژیان ون بم
ڕۆیشتم ، لە ڕەشایی گۆڕێکی بێ ناوونیشاندا
لە کۆڵ شەڕو ترسی ژیان ببمەوە ..

من لە بەرگریان و دوو چاوی گەش هەڵاتم
لەبەر لافاوی بەتینی پێکەنین ، هەڵاتم
لەسەر پێخەفی ژوان ،
بە ئامێزی ساردی جودایی
بریندار بە لۆمەی ویژدان ، هەڵاتم

ئەی سینە !
لە گەرمایی کڵپەی خۆتدا بسووتێ و
چیتر سۆراخی گڕی ئاگر لە من مەکە..
دەمویست ببم بە مەشخەڵ و یاخی ببم
بووم بە مەلی گۆشەی قەفەس
باڵ بەستەو دیل ..

گیانی هەشتاویم لەشەوی خۆیدا بێ ئاگایە
بەتاڵییەوە لە دامێنی بێ دەنگیدا گریام ..
لەدەست کردەوەکانم دەناڵم و
پەشیمانم لە قسەکانم ..
بینیم کە لایەقی تۆ و عەشقی تۆ نیم ..

- لە (برگذیده اشعار فروغ فرخزاد) چاپی سێیەم بڕوانە لاپەڕە 21 .

مەرگی مەهاباد قەرەداغی ‎… ئاسۆعوسمان

مەهاباد قەرەداغی، لەڕۆژگارە تاریکەکانی سەردەمی بەعس ،وەک ژنێکی ئازا،هەمیشە لەبەرەی بەرگری خەڵک ومیلەتەکەی خۆی بووە، یەکێک بووە لەئەندامە چالاکەکانی کۆمەڵە و لەزیندانەکانی حزبی بەعس توشی درانـــدانەترین ئەشکەنجەو ئـــازاربۆتەوە، لەبیرەوەرییەکانیـــدا دەیگێرێتەوە:" کە جەلادەکانی بەعس، بۆشکاندنی ئیرادەی، جگەرەیان لەسەرسنگ و مەمکی کوژاندۆتەوە".هاوسەرەکەشی یەکێکە ‎لەشەهیدەکانی دەستی تیرۆریستان.
ئەم خانمە، تائەو چرکەساتەشی ماڵئاوای لەژیانکرد، خزمەتێکی زۆری بەمافەکانی ژنان ، شیعر و ئەدەب و رۆژنامەگەری کوردی کردووە….
‎ئیتر خۆشحاڵی دەربڕین بەمەرگی لە ناکاوی ئەم خانمە بۆ…؟

- بۆچونی جیاوازی لەتۆهەیە و کادری پارتییە
- باوەری بەخەباتی ناسیونالیستی نەتەوەکەی هەیە
- باوەری بەمافەکانی ژنان هەیە
- دژی چەند مەلاو گروپی ئیسلامی بووە.

1. ‎ ‎ئەو بەهانەو پاساوانە، دژی هەموو بەها پیرۆزە ئاینی و ئینسانی و کوردەوارییەکەش بوو
‎لەمێژە گووتویانە"مر□ق ک□مرد شەیتان دەستی لێ هەڵدەگرێت".
‎بەداخەوە ئەوانەی خۆیان مووچەی بندیواری و پارەی ژێربەژێر لەحزبەکان و□ردەگرن،یان ئەو مەلاو گرووپانەی شەورۆژ بەشان وباڵی ئەردۆغانی فاشیست هەڵئەدەن،دەست لەمردوەکانیش ناپارێزن….
‎ئەوانەی دینیان هەیە و مووچەی بندیواری وەردەگرن ،ئەم ئەم ژنە نوســەرەیان بەبەرگریکــاری گەنــدەڵی تاوانبــارکرد…!
ئەوانەشی پارەو سامانی چاکیان هەیەو دینیان نییە …!بە ناوی ئیماندارو موسڵمانی ڕاستە قینەوە ،هێرشێکی بەرفراوانیان لەدوای مەرگی مهاباد قەرەداخیەوە بەگەرمی بەرێخستووە.
‎باشە بابپرسین ئەو هەموو غەدروو ناحەقیانەی تورک وفارس و عەرەب ، لە کــوردی دەکەن ، ئەم هەمــوو ســحابەو ئیمانــدارو

جەنگاوەرانەی ئیسلام ، لەکوێن بۆ بێدەنگن....
‎ئاخر براینە دڵنیابن نان و دینی خۆتان و نەتەوەکەتان بە
پەلاماردانی دوای مەرگی ئەم خاتونە ناپارێزرێت
بەداخەوە مەرگی مهاباد قەرەداغی، پێشانیداین باشوری
کوردستان توشی چ کارەساتولیکترازانێک کراوە.